

In dit nummer:

- 439 Verscheurde eenling –
Psalm 88
F. Gerkema
- 440 Vragen en antwoorden (3)
M.H.T. Biewenga
- 442 Getuigen in 2020
J.J. Lakerveld
- 444 Lieve Lust
H. Algra
- 446 Verdicht gebeuren (1)
K. Holwerda
- 448 Hoe zie ik eruit, wat kan ik en
wat moet ik met de kerk?
J. Westerkamp-Stegeman

Opbouw

Tot opbouw van het gereformeerde leven

Is er een alternatief?

Madan, terwijl er wel behoefte aan is.
Ik kom er zo op terug.

Schokkend

Ger Groot schreef een paar weken terug in *De Groene Amsterdammer* naar aanleiding van de bekladding van een schilderij in de Royal Academy of Arts in Londen ('Kunst in de tijden van Dutroux', 22 oktober 1997). Het ging om een portret van kindermoordenaar Myra Hindley.

Het doel van de kunstenaar was te schokken. „Is die drang om het verschrikkelijke te tonen inmiddels niet achterhaald?“, vraagt Groot zich af. „Wil kunst in een wanhopig geworden millennium-einde werkelijk nieuw en ongehoord zijn, dan heeft ze daartoe nergens een uitgelezen kans dan in de bevestiging van het leven, tegen alle schijn in, *goed* is om te leven.“ In

*Het goede tonen,
dat is pas echt
schokkend.
Maar wat en waar
is het goede?*

het tonen van het kwaad wordt het kwaad gebanaliseerd.

Het goede tonen – dat is pas écht schokkend, zegt Groot. Maar wat en waar is het goede? Is onze cultuur niet eerder uitzichtloos? De schrijver erkent: „De wereld is geen kunstwerk, dat weten wij *met* de middeleeuwen. Maar de wereld is wel een schone plaats om te zijn, ook al weten wij, *anders* dan zij, niet goed meer waarom.“

Behoeft

Ten derde graas ik – ook ik – in de weiden van het recente onderzoek *God in Nederland*. U heeft het

gehoord: drie kwart van de Nederlandse bevolking ziet zichzelf als gelovig, maar het kerkbezoek blijft afnemen. Geloof is toch vooral iets privé. Het opvallende is echter dat er naast deze tendens een behoefte gesignaleerd werd in de samenleving dat de kerk zich uitdrukkelijk uitspreekt over issues als asielbeleid, armoede en euthanasie.

Onze tijd drukt mensen met hun neus op de feiten dat onze cultuur met de privatisering van normen en waarden kapot gaat. Er lijkt een zoeken naar een nieuw geweten. Of althans naar de publieke discussie erover. Of is het toch vooral een appèl aan Gods mensen om niet privé – op ons eigen eilandje – te geloven, maar volop in het leven vanuit de verbondenheid met God.

Onze cultuur wordt gekenmerkt door nivellering en banalisering. In de drie berichten proef ik iets van de vermoeidheid van mensen ermee, maar tegelijk de vraag of er nog ergens een alternatief hiervoor zichtbaar is. Het gaat niet zozeer om een nieuwe moraal of verhaal, maar om iets heel concreets.

Mensen hebben *goede* voorbeelden nodig – zichtbare alternatieven dat het anders *kan*.

Denk aan de jongeren uit gebroken gezinnen, die niet meer in échte relaties kunnen geloven... Zien ze voorbeelden dat het ook anders kan? Zijn er christenen die het *aandurven* andere mensen in hun eigen leven betrekken, die open en kwetsbaar leven? Niet perfect, maar wel vanuit het alternatief. Gods bedoeling met zijn mensen is dat zij heel concreet leven vanuit het alternatief (de weg van Christus). Dat maakt de christen bescheiden en verlangend: „Heer, maak ons een levend alternatief in onze cultuur.“

Timon Ramaker, Eck en Wiel

Mensen fladderen heel gemakkelijk met hun tijd mee. Individualisme, materialisme, consumentisme – het is als de lucht die je – onbewust – inademt. Maar ook als iemand het zich wel bewust is en het anders wil, is dat niet zomaar gedaan.

Kan het wel anders in onze cultuur? Is er een alternatief? De scepsis overheerst.

Ik kwam drie berichten tegen die mij bij deze vraag bepaalden.

In de krant van vanmorgen (*Trouw*), 18 november 1997) staat een goed gesprek met Piter Sierksma met Sonya Aurora Madan, zangeres van de popgroep Echobelly. „De nieuwe dictators zitten in de reclame en de media en de industrie, we worden overspoeld door cocaïne en pillen en de imitators doen de rest. Zij volgen het goede voorbeeld zullen we maar zeggen“, aldus Madan. Het is uitzichtloos, want „anders dan tijdens het hippietijdperk en de punk is er geen werkelijk alternatief circuit meer. Niet in de politiek, niet in de cultuur, niet in de pop. Alles is mainstream, massa en dus commercieel geworden.“ Geen alternatief voor de middelmaat en vervlakking, aldus

Veertiendaagse uitgave van de
gereformeerde persvereniging opbouw

Redactie

Drs. H. Algra
Ds. J. Bouma
A. Hartkamp
Drs. P.J. van Kampen
J.J. Lakerveld
Ds. J.M. Mudde
Ds. K. Muller
Ds. W. Smouter
J. Westerkamp-Stegeman

Adres van de redactie

Ds. K. Muller,
Oude Veenscheiding 15,
8446 LC Heerenveen.
Telefoon: 0513-653620
Telefax: 0513-653632.
E-mail adres: kmuller@noord.bart.nl

Alle kopij dient uiterlijk dinsdags, in de week voorafgaande aan de week waarin Opbouw zal verschijnen, bij de redactie binnen te zijn.

Kerknieuws/Onder andere(n)

A. Hartkamp,
Groenord 92,
2401 AG Alphen aan den Rijn.
Telef./telefax 0172-445872.
E-mail adres: abhart@pi.net

Abonnementen en ledenadministratie

M. van Veelen-Vreugdenhil
Administratie Opbouw
Hunze 16
2911 EH Nieuwerkerk aan de IJssel
Tel. 0180-320205.
Gironummer 404945 t.n.v.
Geref. Persvereniging Opbouw.

Lidmaatschap Persvereniging

Aanmelding door overschrijving van min.
f 25,- contributie op bovenstaand
gironummer.

Abonnementen

Het aanvragen of opzeggen van
abonnementen uitsluitend bij de
administratie. Abonnementen kunnen ieder
moment ingaan, doch slechts per 31
december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot
15 november.

Abonnementsprijs

Bij vooruitbetaling te voldoen.
f 68,- per jaar of f 38,- per half jaar.
Voor studenten f 34,- per jaar.
Buitenland f 112,- per jaar of f 124,- per
luchtpost. Chequekosten buitenland: f 15,-.

Advertenties

Tarief: 68 ct. per mm. bij 45 mm. breed
(excl. 17,5% BTW).
Advertenties inzenden tot woensdag 8.30
uur, anderhalve week vóór
verschijningsdatum. Familieberichten
uiterlijk vrijdagmorgen, in de week voor
verschijning. Advertenties en
familieberichten rechtstreeks naar Nedag,
t.a.v. het bedrijfsbureau.

Technische realisatie

Nedag Grafisch bedrijf b.v.,
postbus 208, 3770 AE Barneveld,
tel. 0342-411741, fax 0342-411641.

Druk

'Steenbergen', Zeist.

Opbouw wordt gedrukt op
gerecycled papier.

Dit tijdschrift wordt ten behoeve van
iedereen, die niet op de gebruikelijke
manier kan lezen, uitgegeven op
geluidscassette en/of in braille
of grootletter. Informatie en opgave:
CBB, Christelijke Bibliotheek voor
Blinden en Slechtzienden, Postbus 131,
3850 AC Ermelo, tel. 0341-551014.

ISSN 0030-3356

Kalender

van Ned. Geref. bijeenkomsten van
meer dan plaatselijk belang.

Opgave: telefoon 0513-653620; tele-
fax: 0513-653632; E-mail:
kmuller@noord.bart.nl

- 19 januari Vergadering S.E.V. met
predikanten in de Jeruza-
lemkerk te Utrecht
7 maart Opening Landelijke Verga-
dering 1998
18 april Landelijke Ontmoetingsdag
te Barneveld; info en
stands: J.A.D. Schenkel,
038-3320128

Een goeie tip

Geef vrienden of familie een half-
jaar OPBOUW cadeau. Bestel
een cadeaubon door f 25,-
over te maken op giro 404945
t.n.v. Opbouw, Nieuwerkerk/IJss-
sel, met vermelding: 'cadeaubon'.

Adres Kerknieuws

Vanaf 1 jan. a.s. is het adres voor
de rubrieken Kerknieuws en
Onder andere(n):

**Kerknieuws Opbouw
de heer A. Hartkamp
Schellerpad 34
8017 AM Zwolle
telef. 038-4661327**

Mededeling aan onze abonnees

Nieuwerkerk aan de IJssel, 30 november 1997

Geachte abonnees,

Het bestuur heeft in haar vergadering van oktober besloten dit jaar geen abonne-
mentsverhoging nodig te achten. Voor zover u niet via automatische incasso
betaalt, ontvangt u één dezer dagen weer de acceptgiro voor het abonnement
van 1998.

Wij willen er nog eens op wijzen, dat voor abonnees die van een minimuminko-
men moeten rondkomen de mogelijkheid bestaat gebruik te maken van een kor-
tingsregeling van f 34,- per jaar. Schriftelijke aanvraag met toelichting kunt u
richten aan de administratie.

Helaas is niet iedere abonnee lid van de Persvereniging, die OPBOUW uitgeeft.
Via het lidmaatschap van de Persvereniging kunt u als lezer invloed uitoefenen
op de inhoud van het blad. Wij stellen dit zeer op prijs. En tevens omdat aanvul-
ling van het basiskapitaal noodzakelijk blijft, doen wij een beroep op hen die
geen lid zijn: **Wordt lid van de Persvereniging!**, om zo in de komende jaren de
uitgave van OPBOUW veilig te stellen. U wordt lid door de minimumcontributie
van f 25,- over te maken op onze giro 404945 (de contributie is fiscaal aftrek-
baar).

Het abonnementsgeld dient te worden voldaan **vóór 1 januari 1998**. Wilt u per
halfjaar betalen, dan dient u nu zelf, **eveneens vóór 1 januari 1998** f 38,- over
te maken. Voor de tweede helft van 1998 zenden wij u een acceptgiro van
f 38,-. Een studentenabonnement kost f 34,- en kan bij de administratie aange-
vraagd worden, met opgave van het nummer van de collegekaart.

De porti van verzending naar het buitenland zijn de laatste jaren nog veel meer
gestegen dan in het binnenland. Bij de bepaling van de abonnementsprijzen voor
het buitenland houden we rekening met het verschil in portokosten en dan
komen we op de volgende bedragen: Zeepost: f 112,- en luchtpost f 124,-.
**Als u met een buitenlandse cheque betaalt, trekt de bank er f 15,- kosten
vanaf. Wij verzoeken u dringend in dat geval zelf het bedrag met f 15,- te
verhogen.**

Namens het bestuur,
Administratie OPBOUW

Verscheurde eenling

Psalm 88

F. Gerkema, Groningen

Ik ken een vrouw die gemeden werd, nadat haar man was gestorven. Ze zag hoe de overbuurvrouw expres in de langere rij van de andere kassa van Albert Heijn ging staan of de overkant van de straat nam. Het evangelie doet het moedig anders en kiest de weg dwars door nood en dood heen. Een sprekend voorbeeld is Psalm 88, een lied dat je bij een eenzaam stervende brengt. Het is doodgaan zonder een troostend woord of een koesterende hand; zonder een ander, die je op de weg van het sterven nog vergezelt zolang het kan. Het is een psalm over een mens in India, stervend in een hoek van de straat. Het is het lied over je stadgenoot, die radeloos een eind maakt aan zijn of haar leven. Door mensen verlaten.

In die eenzaamheid stapelen de vragen zich op. Vragen, die je ook vindt (of mag vermoeden) in Psalm 88. Als mensen je alleen laten is immers de bange vraag onontwikkeld of God ze misschien bij je vandaan houdt (vers 9). Zoals God toch ook – omgekeerd – iemand op je weg kan brengen, die in de moeilijkste momenten tot grote steun is. Zou God ze nu misschien bij je weghouden, die vrienden van vroeger?

En als God dat doet, heeft Hij zich dan misschien ook zelf van je afgekeerd? Ook al weet je van God, dat Hij de God is van degenen die er ellendig voorstaan (Psalm 146). Sluit dat de uitzondering uit, naar wie God niet omkijkt? Die ene, gedompeld in ellende, maar God duwt hem van zich af. Iemand ten einde raad, die zelfs nog bidt: 'O God van mijn heil' (vers 2). Maar toch door God opgegeven en verlaten?

God-verlatenheid

Al lezend in de psalm(en) kun je je niet voorstellen dat God een mens, die bij Hem een schuilplaats zoekt in zijn eenzaamheid en verscheurdheid, van zich weg zou duwen. Zo is God niet! Maar het kan wel de ervaring zijn van een eenzame, die de lijn doortrekt:

door mensen verlaten ... ook door God verlaten?

Die ervaring van god-verlatenheid proef je heel de psalm door in grote vertwijfeling – met aan de ene kant een schreeuw van gebed, maar aan de andere kant toch ook de angst, dat God hem heeft opgegeven. Of sterker nog, dat God zich tégen hem heeft gekeerd: 'Waarom verstoot God me' (vers 15)? 'Zijn brandende toorn gaat over me heen' (vers 17)? 'Gods grimmigheid concentreert zich op mij' (vers 8).

Paulus zegt het van onze wereld (Romeinen 3:19): de hele wereld is strafwaardig voor God. Maar een mens kan soms die last, die op de wereld rust, in radeloosheid te persoonlijk maken. Door Gods toorn over de zonde van de wereld op zichzelf te concentreren – als door een brandglas heen. Zodat God alleen nog maar een God lijkt die een afschuw heeft van dood en zonde, en niet of nauwelijks meer Degene, tegen wie je kunt zeggen: laat mij als een kleine vogel schuilen mogen (Psalm 61). Zo vertolkt Psalm 88 de hartverscheurende ervaring van een eenzame sterveling.

Ontmoeting met een eenzame sterveling

Verwonderlijk zo'n lied. Dat deze psalm er gewoon tussen staat (na de 87e)! Mensen kunnen soms met een geweldige boog de dood, de eenzaamheid,

*dwars
tegen de draad
van het doorsnee-
menselijke in*

het geklaag van iemand omzeilen (Lucas 10:31,32). De bijbel laat zo'n eenzame aan het woord komen – breeduit – zonder hem in de rede te vallen.

Als je zo de confrontatie met het sterven, zelfs met sterven in diep isolement aandurft, zoveel ruimte durft te geven aan de donkerste klachten, zelfs de klacht van god-verlatenheid, dan getuigt dat van lef! Zoals die grote boog van mensen wel iets lafs heeft. Zulke durf wekt ook verwachting: zou het evangelie misschien zo'n ruimte voor de klacht kunnen geven, omdat het meer in huis heeft? Omdat het

komt met de boodschap van de sterkere – sterker zelfs dan het meest geïsoleerde sterven.

In Psalm 88 vind je dat vragenderwijs in vers 11: 'zult Gij aan de doden een wonder doen – zullen schimmen opstaan en U loven'?

Daar hoor je iets van vermoedens m.b.t. een sterkere. Bijna niet te geloven! Zou het kunnen: sterker dan het eenzaamste sterven, krachtiger dan de dood?

Nogmaals, deze psalm verwondert me. Wat een apart lied, dat de ontmoeting met zo'n geïsoleerd mens, zo'n eenzame sterveling voluit aangaat. Zo'n psalm loopt daarmee dwars tegen de draad van het doorsnee-menselijke in, met lef om ook de diepste nood stem te geven. En tenminste iets van die eenzaamheid en nood zit in ons eigen leven – en sterven.

Jezus als antwoord

Ik kan deze psalm niet lezen buiten Jezus om. Juist omdat het hier in de psalm gaat over de diepste eenzaamheid: 'Mijn God, mijn God, waarom hebt u mij verlaten' – genomen uit Psalm 22, maar toch ook de toon van Psalm 88. Jezus heeft die ervaring van mensen, die zich van God en ieder verlaten voelen tot de zijne gemaakt, door de weg van vernedering en dood te gaan. Waar Hij stuitte op verwerping, Gods toorn, Gods afschuw – dat wat het moeilijkste is van Psalm 88.

Toorn van God, die mensen in hun verscheurdheid en hun ziekelijkheid soms te persoonlijk op zichzelf kunnen betrekken: 'Uw grimmigheid rust zwaar op mij' en 'Waarom verstoot Gij mij'. Op dit punt van Psalm 88 maakt Jezus deze psalm tot de zijne, mens-geworden als Hij is.

Aan Psalm 88 merk je dat het evangelie zelfs de diepste eenzaamheid en verscheurdheid aankan. Allereerst door die eenzaamheid stem te geven en ruimte te scheppen voor de klacht. En dat met het oog op de sterkere. Jezus is Gods meest verrijkende antwoord op de duisternis van zonde en dood, verscheurdheid en eenzaamheid. Onze Heer stapte zelf in de donkerste schaduwen van Psalm 88. En Hij is ook de garantie dat het licht zelfs in de diepste duisternis haar stralen spreidt (Gezang 75:8).

Vragen en antwoorden (3)

M.H.T. Biewenga, Emmeloord

In dit derde en laatste artikel wil ik proberen de lijnen uit de beide voorgaande wat door te trekken. Ik meld maar direct aan het begin dat ik met het onderstaande allerm minst pretenderend volledig te zijn; er valt veel meer van te zeggen dan ik hier doe. Er zal ook inderdaad meer gezegd móeten worden; aan de voortgaande bezinning op ons kerk-zijn in deze wereld komt tot de dag van Christus geen einde.

Extra spannend wordt die bezinning, nu ook in de Gereformeerde kerken Vrijgemaakt volop over deze vragen blijkt te worden nagedacht – blijkens de toespraken op de laatste Schooldag in Kampen (24 september jl). 'Verschuivingen in de cultuur – huiswerk voor de theologie': daar ging het op die Schooldag over; en inderdaad, het is absoluut nodig dat wij op z'n minst proberen om ons rekenschap te geven van de manier waarop we als kerk in de wereld staan; en ook van de mate waarin we ons, meer dan we ons vaak bewust zijn, aanpassen aan die wereld. Maar nogmaals: ik presenteer geen alles-omvattende visie daarop; ik wil zelfs geen poging in die richting doen (zie ook het slot van dit artikel). Ik beperk me tot een aantal kanttekeningen; en ik doe dat telkens aan de hand van een bijbeltekst.

1 Korintiërs 2:2

Jezus Christus, en die gekruisigd: hoe je 't ook wendt of keert, maar dát is het hart van het Evangelie. Niet van het Evangelie in een bepaalde tijd, of in z'n speciale toespitsing op de Korintiërs, nee, dit is het Evangelie voor de mens, voor elke mens, van wat staat of stand hij ook zij.

Hoe je je dus ook aanpast aan het levensgevoel van de moderne mens (daarover zo dadelijk meer), hier ligt een absolute grens: dit Evangelie, of géén Evangelie (zie ook Galaten 1:6-7).

Iets anders is natuurlijk de kwestie of je dan ook altijd hier moet beginnen. Is de schuldvraag voor kinderen van God het enige dat er werkelijk toe doet? En is, in de ontmoeting met de

mensen om ons heen, die vraag naar de schuld de enige legitieme toegangsweg tot het hart van hen die God nog niet in Jezus Christus hebben leren kennen als hun hemelse Vader? Of mag je daar, in een veranderende wereld, ook andere wegen voor zoeken? Wegen: om het hart van de ander te bereiken.

Handelingen 17:15-34

Het is dit Schriftwoord dat altijd een grote rol heeft gespeeld als het om dit soort vragen gaat: de manier waarop Paulus op de Areopagus z'n uiterste best doet om de harten van de Atheners te bereiken.

Twee dingen zijn van belang. In de eerste plaats: Paulus' toespraak loopt uit op de Here Jezus. Dáár brengt hij zijn hoorders: bij Hem die in Persoon het middelpunt is van het Evangelie. Je zou het je ook niet anders kunnen voorstellen van de man die we daar net als korte samenvatting van heel

*Niet huilen
om wat voorbij is,
maar juichen
om wat komt*

zijn prediking hoorden noemen: Jezus Christus en die gekruisigd.

Maar direct daarbij aansluitend het tweede; heel opvallend: want juist dat kruis van de Here Jezus noemt Paulus niet in deze preek. Natuurlijk: je kunt zeggen dat hij daar de gelegenheid ook niet voor kreeg, omdat zijn toespraak daarvóór al door de Atheners werd afgebroken – en dat is heel goed mogelijk; zelfs wel waarschijnlijk. Maar dat verandert niets aan de waarneming dat Paulus hier in elk geval in eerste instantie de toegang tot het mensenhart niet zoekt via die ene weg van de schuld van de mens en het kruis van Christus. Hij komt de leefwereld van deze mensen binnen, en zoekt dan binnen die leefwereld, binnen die cultuur, naar de maximale aansluiting om Jezus te verkondigen als de Weg, de Waarheid en het Leven, ook voor mensen in Athene, die voor niets anders tijd over hadden dan om iets nieuws te zeggen of te horen (vs 21).

Ja, Paulus predikt Jezus. Maar hij doet dat op de Areopagus in Athene

heel anders dan in een Joodse synagoge in Klein-Azië (Handelingen 13:15-41). Blijkbaar is er, in verschillende omstandigheden en tegenover verschillende mensen, bijbelse ruimte om te zoeken naar verschillende wegen om dat ene doel te bereiken: Jezus Christus bekend te maken als Heiland en Heer van de wereld.

Filippenzen 1:6-7a

Er is dus verschil mogelijk. Wat de één in stad X zus doet, zal de ander in dorp Y zo doen. Wil dat goed gaan, dan moet er een groot onderling vertrouwen zijn.

Nu is het met vertrouwen zo dat je het moeilijk dwingend op kunt leggen; je hebt nu eenmaal vertrouwen in iemand, of je hebt het niet. Iemand verplichten om een ander te vertrouwen, dat is eigenlijk onmogelijk. Maar op die regel is één uitzondering: als je namelijk dat vertrouwen fundeert in God.

En dat is precies wat Paulus doet in Filippenzen 1. Hij zegt daar niet: „Mensen, ik heb dat eens onderzocht, en nu durf ik het wel aan om jullie te vertrouwen”. Dat zou een veel te wankel basis zijn. Paulus zegt: „Ik heb zoveel vertrouwen op GóD, dat ik er zeker van dat het met jullie goed zit. Zo van u allen te denken spreekt voor mij dan ook vanzelf”.

Kortweg: Paulus vertrouwt de Filippenzen, omdat hij GóD vertrouwt. Zijn vertrouwen op de God van deze mensen is zo groot dat het niet in hem opkomt om de mensen van deze God niet datzelfde vertrouwen te schenken. Dat spreekt voor hem vanzelf.

Mij dunkt dat hier voor ons wat te leren valt. Nee, dingen die vanzelf spreken staan bij ons niet hoog aangeschreven. Maar déze vanzelfsprekendheid zou ook in onze tijd het absolute uitgangspunt moeten zijn voor ons omgaan met elkaar, met alle verschillen van inzicht die er vervolgens kunnen zijn. Maar hiér gaan we van uit: dat God jou niet minder vasthoudt dan Hij het mij doet.

Natuurlijk is dat dan geen vrijbrief om daarmee het vertoningsrecht te kunnen claimen voor de meest dulle en dwaze dingen. Hierboven noemde ik al Galaten 1: als de kern van het Evangelie in het geding is weet Paulus ook heel andere dingen te zeggen. Maar niet alles raakt onmiddellijk aan die kern van het Evangelie; sommige

dingen raken ook heel simpel alleen maar de traditie waarin ik ben opgegroeid. En die traditie valt niet zonder meer samen met het Evangelie van de Here Jezus. De traditie is een soort handvat waarmee het Evangelie voor ons hanteerbaar en toepasbaar wordt. Hier komt het aan op het rechte onderscheidingsvermogen. Het is ook niet voor niks dat Paulus, nadat hij in Filippienzen 1 dat grote vertrouwen in God heeft verwoord, daar bijna direkt op laat volgen: *"Dit bid ik, dat uw liefde nog steeds meer overvloedig moge worden in helder inzicht en alle fijngevoeligheid, om te onderscheiden waarop het aankomt"* (Filippienzen 1:9-10a).

Ezra 3:10-12

Nu ja, zegt iemand, allemaal mooi en aardig, maar hoe moet je dan nog keuzen maken in je kerk-zijn vandaag? Als je altijd maar begrip en respect moet hebben voor de manier waarop anderen geloven, voor de vormen die zij ervoor kiezen om vandaag te leven met het Evangelie in de wereld, hoe zul je dan ooit nog kunnen zeggen: „Dit is goed, en dat is niet goed”? Dan is toch uiteindelijk elke keuze die je maakt even legitiem?

Maar dat is toch een vergissing. Zeker: begrip en respect voor anderen moet je hebben – maar dat betekent niet dat er dan geen ruimte meer zou blijven voor het onderscheid tussen beter en minder goed. Je kunt immers bouwen op het fundament met hout, hooi of stro, maar het is beter om te bouwen met goud, zilver of kostbaar gesteente. In beide gevallen bouw je op het fundament, maar de kwaliteit van het bouwsel is niet hetzelfde (1 Kor. 3:12-15).

Boven dit stukje staat een tekst uit Ezra 3. Het fundament voor de nieuwe tempel in Jeruzalem is gelegd. 't Is nog maar het begin, er moet nog heel veel gebeuren. Maar er wordt feest gevierd, een groot feest: met muziek-instrumenten en beurtzang, en vooral „met groot gejuich” van het volk. Maar als je goed luisterde, dan hoorde je door het gejuich heen ook nog wat anders: daar werd gehuild, bij de fundamenten van de nieuwe tempel. Het zijn de ouderen, die nog weet hebben van de eerste tempel; die zich herinneren hoe mooi het was, vóór de verwoesting van Jeruzalem door Nebukadnessar. Zij huilen, terwijl tegelijk de rest van het volk staat te juichen. Je kunt het je allebei zo goed voorstellen: dat juichen van de 'jongeren', net

zo goed als het huilen van de ouderen. 't Is beide immers zo begrijpelijk, zo voor de hand liggend. Er klinkt dan ook geen woord van verwijt in Ezra 3, niet van de ouderen naar de jongeren toe, en evenmin van de jongeren naar de ouderen.

Toch betekent dat niet dat het in feite lood om oud ijzer is of je nu bij die oude mensen staat te huilen, of bij die jongeren staat te juichen. Nee. Want hoeveel begrip iedereen ook zal hebben voor die ouderen, er zit toch meer toekomst in het juichen van de jongeren, dan in het huilen van de ouderen. Niet het huilen om wat voorbij is, het terugverlangen naar hoe het vroeger was, is het meest bijbels, maar dat is

Wij moeten ons zoveel mogelijk aansluiten bij de vragen die mensen nú stellen

dat andere: het juichen om dat wat komt. „Denkt niet aan hetgeen vroeger gebeurde en let niet op wat oudtijds is geschied; zie Ik maak iets nieuws”, zegt de HERE (Jesaja 43:18-19; vgl ook Haggaï 2:4-5).

Als de kerk haar openheid naar de toekomst kwijtraakt, en alleen nog met het gezicht naar het verleden staat, houdt zij op in het heden een zoutend zout en een lichtend licht te zijn. Zo'n kerk heeft alleen nog betekenis in relatie tot het verleden; zo'n kerk hoort in een museum.

1 Koningen 20:23

Direct aansluitend bij het voorgaande: De Arameeërs menen dat ze het sterke punt van de God van Israël ontdekten hebben – en daarmee dus ook zijn zwakke punt: „Hij is vast een typische berg-god; geen wonder dat we in de bergen niet tegen Hem op konden. We moeten het strijdterrein verleggen: in de vlakte zullen wij de meerdere zijn van Israël”.

Wij, kinderen van God, lijken soms verbazend veel op die heidense Arameeërs. En wij zouden toch echt beter moeten weten.

Wij lopen het risico om – laat ik zeggen: het werkterrein van God, het gebied waarop Hij thuis is, te beperken tot dat stuk van het menselijk leven dat bepaald wordt door woorden als zonde, schuld en straf, en tot die cultuursituatie waarin het leven van de

mensen door deze woorden werd bepaald.

Nee. Onze God is Heer over heel het leven, over alle tijden, over alle culturen. De Arameeërs hebben het ervaren, en na hen de Romeinen, de mensen van de Franse revolutie en de communisten – reden genoeg zou ik denken voor Christenen om daar nu echt maar eens heel zeker van te zijn.

Matteüs 11:28

Wij zullen, zoveel als maar enigszins mogelijk is, moeten aansluiten bij de vragen die mensen nú stellen. En de uiteindelijke reden om dat te doen is níét de kramphouding als zouden wij de kerk moeten redden; nee, we hebben er uiteindelijk geen andere en geen diepere reden voor dan deze, dat onze Here God zelf het zo doet en het altijd zo gedaan heeft; op z'n allereuidelijkst in Zijn eigen Zoon, onze Here Jezus Christus. In Jezus komt God naar mensen toe; Hij zoekt ons op waar we zijn, Hij komt onze leefwereld binnen; en dat niet maar alsof, voor de schijn – even net doen of je het spelletje meespeelt; zoals grote mensen dat soms doen, „want dat is zo leuk voor die kleintjes” – nee, hier is alles volle ernst, hier wordt de mens tot in z'n diepste wezen gepeild en serieus genomen; de mens van alle tijden, óók van ónze tijd, met alle vragen en zorgen die eigen zijn aan déze tijd. Daarom, en daarom alleen, zullen ook wij alles doen om de mens van vandaag te bereiken met het Evangelie van Gods liefde en genade. En daarom ook zullen we met elkaar spreken over de manier waarop we dat in onze wereld en in onze tijd zó kunnen doen dat het doel inderdaad wordt bereikt, en de antwoorden van de bijbel blijken te passen ook op de vragen van vandaag.

Wij zijn geroepen de werkelijkheid van de mens van vandaag zo dicht mogelijk op de huid te zitten. Dat vraagt dan in de allereerste plaats dat je de werkelijkheid kent en tot je toelaat. En dat betekent weer: werkelijk luisteren naar de mens van vandaag, werkelijk luisteren ook naar wat er vaak in je eigen hart leeft.

„Komt tot Mij, allen die vermoeid en belast zijt”, zegt Jezus. Een mens kan door heel verschillende oorzaken vermoeid en belast raken. De eerste hoorders van Jezus waren dat doordat de kerkelijke leiders hen veel te zware lasten oplegden. Luther was het omdat hij de zekerheid van zijn eeuwig heil niet kon vinden. En vandaag zijn mensen vermoeid en belast door-

dat ze eenzaam zijn, en hun leven leeg en zinloos lijkt. Maar wat ook de oorzaak is, tegen al die verschillende mensen in al die verschillende tijden, zegt Jezus: „Komt tot Mij”. Méér hebben ook wij vandaag niet te zeggen.

Ten slotte

Aan het eind gekomen van dit artikel keer ik nog eenmaal terug naar het begin. Op de genoemde Schooldag in Kampen deed drs C.J. Haak een sympathiek voorstel: „Laten we tien predikanten uit onze kerk nemen en die samen met tien Nederlands Gereformeerden, tien christelijke gereformeerde, tien hervormde uit de Gereformeerde Bond en tien uit de Gereformeerde Gemeenten samen in *De Bron* zetten. We sluiten ze op, geven ze te eten en te drinken en ze mogen er pas weer uit, na een week of zo, wanneer ze gezamenlijk een nieuwe gereformeerde belijdenis voor de 21e eeuw hebben gemaakt”.

Over praktische uitvoerbaarheid en kans van slagen heb ik het niet, maar ik proef in dit voorstel iets van hetzelfde onvermogen dat ik ook bij mezelf waarneem in het denken en het schrijven over dit onderwerp. Inderdaad: deze dingen kunnen wij niet alleen; we kunnen het zelfs niet met meerdere mensen uit maar één kerk; maar we hebben elkaar ervoor nodig: om vandaag, eind 20e eeuw, kerk van de Here Jezus te zijn in de wereld en in de tijd waarin God ons een plaats heeft gegeven.

Ontvangen boeken

Dr. M.J. Paul, *Vergeving en genezing*:

Ziekenzalving in de christelijke gemeente
164 blz., f 28,50 ISBN 9023911997
Uitg. Boekencentrum, Zoetermeer

Anne de Graaf, *Waar het vuur brandt*

Roman
344 blz., f 34,90 ISBN 9024260965
Uitg. Kok, Kampen

Meint R. van den Berg, *Krottenwijk*

Gedichten
38 blz., f 17,90 ISBN 9029715383
Kok Voorhoeve, Kampen

Pieter van Kampen, *De kerk van China*:

Het mandaat van de hemel
304 blz., f 34,90 ISBN 9029715022
Uitg. Kok Voorhoeve, Kampen

Getuigen in 2020

J.J. Lakerveld, Ede

De kalender wijst het jaar 2020. De wereld is één groot machtsblok met aan het hoofd de Grote Leider. Hij eist een soort goddelijke macht voor zich op en krijgt die nog ook. „Wij leggen onze toekomst in uw handen / en wijden heel ons leven aan u toe,” wordt hem in het volkslied toegezongen. Met een door de veiligheidsdienst uitgedacht indoctrinatiesysteem en met behulp van leger en politie krijgt hij de hele wereldbevolking achter zich aan. De mensen hebben niet eens door hoe zeer ze bedrogen en geïndoctrineerd worden. Natuurlijk is er voor God en de gelovigen in die atheïstische maatschappij geen plaats.

Christenen als terrorist

Zo ziet de wereld eruit in *De twee getuigen*, de onlangs verschenen toekomstroman van Meint R. van den Berg. Als bijbellezer associeer je de titel van het boek natuurlijk onmiddellijk met de twee getuigen uit Openbaring 11. Ze zijn de vertegenwoordigers van de kerk in de eindtijd, waarin alles en iedereen zich tegen de gemeente van Christus keert. Als ze hun getuigenis gegeven hebben, worden ze dan ook door het beest uit de afgrond gedood, tot grote vreugde van de hele wereld. Openbaring 11 was inderdaad de inspiratiebron voor de schrijver van het boek. Hij heeft de getuigen tot individuen gemaakt; ze hebben een naam gekregen. Het zijn Justus Wagenaar en Esther Korporaal, die elkaar in het eerste hoofdstuk toevallig ontmoeten. Esther biedt Justus, die gezocht wordt omdat hij christen is, onderdak aan als de veiligheidsdienst hem op de hielen zit. Vanaf dat moment is ze medeplichtig. Elke avond besteedt het tv-journaal uitgebreid aandacht aan de 'misdaden' van Justus. Niet zijn christen-zijn wordt daarbij als het gevaar getekend; hij wordt beschuldigd van roofovervallen en moord. Zo wordt gesuggereerd dat hij een gevaarlijke terrorist is, lid van een misdadige ondergrondse organisatie, „maar kijkers, wees niet bang, de veiligheidsdienst heeft een idee in welke richting ze hem moet zoeken”. In werkelijkheid is het precies bekend

waar Justus en Esther zich ophouden, maar de gevangenneming en liquidatie worden uitgesteld om de haat- en angstgevoelens van de bevolking aan te wakkeren.

Ontsnappen om te getuigen

Justus weet dat de veiligheidsdienst hen uiteindelijk in handen zal krijgen. Het doel in hun leven wordt dan ook niet dat leven te redden, maar nog één keer ervan te getuigen dat niet de Grote Leider je redder is, maar dat je alleen behouden wordt door de naam van Jezus Christus. Justus wil dat doen in het kerkgebouw waar de Grote Leider 15 jaar geleden de atheïstische heilstaat uitgeroepen heeft met de woorden: „Ik heb God overbodig gemaakt, want ik voorzie in alle behoeften en wensen van de mensen.” Met dat getuigen als doel proberen Justus en Esther te ontkomen aan de grijparm van de veiligheidsdienst. Dat brengt spanning in het verhaal. Zeker als ze in eerste instantie toch nog weten te ontsnappen aan hun achtervolgers.

Boeiend

Het hele verhaal wordt vanuit Justus verteld, maar de geschiedenis van hem en Esther wordt zo nu en dan onderbroken door hoofdstukken waarin verslag gedaan wordt van de vergadering van het 'overlegorgaan', waar de veiligheidsdienst deel van uitmaakt. Het maakt de roman extra boeiend: Je bent veel beter op de hoogte dan Justus en waar hij onzeker is of vraagt, ken je het al. Zo besef je dat de veiligheidsdienst Justus dóór heeft, terwijl hij nog voorzorgsmaatregelen treft. En daarmee heb ik een ander spanningselement te pakken. Justus is niet alleen slachtoffer, hij is ook slim. Hij doorziet de tactiek van de veiligheidsdienst, tot in details soms. Zo is hij in staat tegenzetten te doen, al zal hem dat uiteindelijk niet helpen.

Niet geloofwaardig

Het maakt het verhaal spannender, maar verzwakt het tegelijkertijd als toekomstroman; bij een boek als dit ga je onwillekeurig vergelijken met die andere toekomstroman, 1984 van George Orwell, uit 1949. Ik realiseer me wel degelijk dat dat niet helemaal eerlijk is tegenover Meint van den Berg, maar hij roept het zelf op door

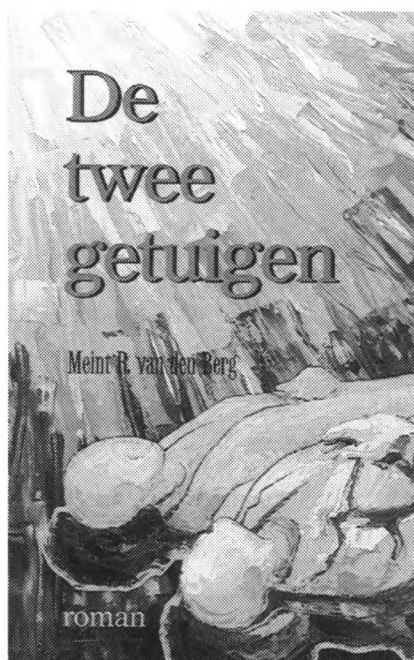
zijn stofkeuze. Toen ik 1984 vlak na verschijnen las, werd ik er angstig van. Het verhaal werkte beklemmend, benauwend. De werkelijkheid van toen – het waren de hoogtijdagen van de totalitaire staten! – maakte het verhaal bovendien heel geloofwaardig. Als je daartegenover in *De twee getuigen* leest dat in het jaar 2004 de VN ontbonden is en de ministers-presidenten van de diverse nationale staten hun macht overgedragen hebben aan de Grote Leider die ook nog over een systeem beschikt om die macht uit te oefenen, kost het je moeite dat als mogelijke realiteit te aanvaarden: Zouden Kok, Blair, Kohl, Clinton of hun opvolgers...? Nee toch!

Vingerafdrukken

In de roman 1984 gaat Winston Smith, de hoofdpersoon, onontkoombaar zijn ondergang tegemoet. Hij heeft geen moment vrijheid, wordt volledig in de tang gehouden. De staat, gepersonifieerd in Grote Broer, krijgt hem zelfs zo ver dat hij zijn geliefde verraadt en gaat inzien dat zijn eigen executie terecht is. Daarentegen hebben Justus en Esther in *De twee getuigen* meer mogelijkheden; bovendien kiezen ze zelf voor hun situatie. Dat komt natuurlijk mee door het uitgangspunt: de tekst uit Openbaring 11. Het heeft wel tot gevolg dat de roman minder indringend is en je de afloop weet; je blijft alleen nieuwsgierig hoe die beschreven is. Het leven dat in *de twee getuigen* beschreven wordt is ook wat comfortabeler. Al is wel iedereen geregistreerd door middel van zijn vingerafdrukken. Je komt geen bank (en binnenkort geen winkel) binnen zonder dat je met je vingerafdruk geïdentificeerd wordt. Zodat een gezochte, die van het openbare leven gebruik maakt, onmiddellijk gelokaliseerd en gepakt kan worden.

Laconiek

Van de twee hoofdpersonen komt Justus het best uit de verf, maar dat je je als lezer echt bij hem betrokken voelt, kan ik niet zeggen. Hij accepteert zijn benauwende situatie wel heel laconiek. Zo nu en dan een beetje angst of radeeloosheid zou hem wat menselijker gemaakt hebben. De afstandelijkheid wordt nog in de hand gewerkt door de manier waarop Justus en Esther met elkaar spreken; die taal is zo officieel, terwijl zich nota bene een liefdesrelatie tussen hen ontwikkelt. Heel doelbewust gaat Justus zijn weg in vertrouwen op God, volledig geïsoleerd van andere gelovigen: van kerkelijk leven

al was het maar via een huisgemeente is geen sprake meer.

Psalmen

Aan de andere kant maken zijn vrouwen op de Here en zijn afhankelijkheid van Hem veel indruk. Zeker waar die een rol spelen in hun omstandigheden. Daarin zit voor mij de grote waarde van deze roman. Op de momenten dat ze in de moeite zitten of belangrijke beslissingen moeten nemen, lezen ze bijbelgedeelten. Justus weet die prachtig te kiezen. In hun situatie zijn ze heel aansprekend. Psalmen komen zo – ook voor de lezer – opnieuw tot leven (Psalm 139 bijvoorbeeld). Levensecht is de discussie die ontstaat als Esther Psalm 91 niet kan meelezen, omdat ze er niets van merkt dat „God zijn engelen stuurt, die over je zullen waken”. De afloop is eerlijk: Ze komen er niet uit. Ontroerend is het gebed van Justus vlak voor dat hij en Esther gaan trouwen. En indrukwekkend de manier waarop Handelingen 4 op de achtergrond steeds meespeelt, waar de discipelen niet om uitschakeling van de vijand bidden, maar om moed om vrijmoedig van God te getuigen. Tenslotte, het getuigen van Justus en Esther en alles wat er om heen gebeurt, inclusief het wonder, brengen Openbaring 11 wel heel dicht bij.²

Oordeel

Zo kom ik tot een enigszins tweeslachtig oordeel. Aan de ene kant vind ik *De twee getuigen* een voluit christelijk, spannend, vlot leesbaar boek met prachtige passages en originele gedachten; aan de ander kant denk ik dat het als toekomstroman niet

geslaagd is, al brengt het je wel tot nadenken over de positie van de gelovigen in de eindtijd.

Noten

1 Dat het regime niet zo angstaanjagend is komt mijns inziens ook door de spot die de schrijver ermee drijft (de Grote Leider als beschermheer van de mycologen, als operacomponist; de redevoeringen die al maar herhaald worden om verveling te voorkomen, enz.). Dit werkt humoristisch, maar maakt het bewind minder bedreigend.

2 Overigens heeft de schrijver alleen het gedeelte van vers 7 tot en met 12 als uitgangspunt genomen. Dat de getuigen een geweldige macht hebben, komt daardoor niet in beeld. Ook duurt hun getuigen niet 1260 dagen, maar is eenmalig. Wel komt het getal 1260 terug in het dossiernummer van de 'zaak-Wage-naar' en strekt het onderzoek in die zaak zich uit over een periode van 1260 dagen.

Het mooie pak dat Justus expres aantrekt staat in schrill contrast met de zak waarmee de getuigen volgens vers 3 gekleed zijn; maar de verklaring ervoor is wel heel mooi.

n.a.v. Meint R. van den Berg, *De twee getuigen*.

Uitg: Kok Voorhoeve, Kampen; 1997. f 24,90.

Ontvangsten
boeken

M. Stol, *Langs 's Heeren wegen*:

Notities van een voorbijganger
159 blz., f 27,50 ISBN 9024292816
Uitg. Kok Kampen

Deputaten Kerkelijke Eenheid van De Gereformeerde Kerken in Nederland, *Werken aan eenheid*

112 blz., f 18,75 ISBN 9055601209
Uitg. De Vuurbaak, Barneveld

Ds. Jan-Willem Roosenbrand, *Vasten*

180 blz. ISBN 9055601063
De Vuurbaak / Gideon

Bijbels dagboek 1998:

Kracht voor elke dag
f 17,90 ISBN 905560108X
Uitg. De Vuurbaak, Barneveld

G. van Bokhoven e.a.,

Kritisch bekeken – Nader bezien;

De ontwerp-ordinaties bij de ontwerp-kerkorder van de Verenigde Protestantse Kerk in Nederland
55 blz., f 12,50
Geref. Bond in de Ned. Herv. Kerk
Bestellen door overmaking van f 12,50 op postbanknummer 93301 t.n.v. de Waarheidsvriend te Maassluis

Lieve Lust

een boekje open over seksualiteit

H. Algra, Den Helder

„Nu breed aanvaarde normen nauwelijks meer bestaan, moet iedere jongere zijn eigen weg zoeken in een doolhof van gevoelens met een soms onverwachte intensiteit. Dat geldt trouwens ook voor niet-jongeren, bijvoorbeeld in een nieuwe situatie, nadat een relatie stukgelopen is. Het kan dan belangrijk zijn om van elkaars ervaringen te leren.”

Aldus Gerard Nienhuis in het infobulletin *Apropos* (11/3), naar aanleiding van het nieuwste *Cahier* van het ICS, met als thema: seksualiteit. Aan dat persoonlijke aspect hoeft niemand te twifelen die dit boekje gelezen heeft, want in dit *Cahier* worden zeer persoonlijke ervaringen beschreven. Soms zelfs op zo'n manier dat ik mezelf afvroeg: kijk ik hier niet rechtstreeks door de slaapkamerdeur naar binnen? De inhoud van het boekje is openhartig, maar gelukkig nergens platvloers. De redactie is er in geslaagd een aantal bijdragen bij elkaar te brengen die seksualiteit 'als een wezenlijk onderdeel van het goede leven' beschrijven.

Wat is seks eigenlijk?

De eerste twee bijdragen zijn meer algemeen van aard. De arts en seksuologe Riet Pieters gaat in op de vraag wat seksualiteit eigenlijk is. „Dat weten we allemaal toch wel”, zou de argeloze lezer kunnen denken. Maar wie het begrip seksualiteit probeert te definiëren, zal ontdekken dat het beantwoorden van deze vraag toch niet zo eenvoudig is. Riet Pieters definieert seksualiteit als: 'de lichamelijke taal waarin je jezelf ten aanzien van de liefde kunt uitdrukken'. Seksualiteit krijgt bij mensen een andere, gevarieerde en meer verfijnde vorm dan bij dieren, want seksualiteit is bij de mens een onderdeel van een relatie waar je over na kunt denken. In haar bijdrage gaat Pieters o.a. in op de moeite die mensen kunnen hebben om zich te geven (intimiteit). Iemand die zich volledig geeft, wordt ook kwetsbaar; daarom speelt de angst voor verlating

als keerzijde van de intimiteit nogal eens een rol. De vraag waaróm sommige mensen zo bang zijn om verlaten te worden wordt in deze bijdrage niet beantwoord.

Is de bijdrage van Riet Pieters niet te somber? Nee, toch niet. Ze laat in korte pennenstreken de zon- en de schaduwzijde van seksualiteit zien. Ik denk dat dat niet anders kan. Er zijn weinig menselijke behoeften die zúlke -op het oog tegenstrijdige- gevoelens oproepen als de seksualiteit. „Hoe meer je je best doet om te genieten, des te groter de kans dat je geen bevrediging vindt”, aldus Pieters. Daarom is voor haar seksualiteit ook niet alleen lichamelijk. Het bijbelse *bekennen* betekent dat je de ander leert kennen als je ontbrekende helft en daarmee leer je jezelf weer beter kennen.

De moraal van de christelijke kerk

Ook van algemene aard is een vraaggesprek met Prof. dr. H.W. de Knijff.

*de inhoud
van het boekje
is openhartig,
maar gelukkig
nergens platvloers*

Het blijkt dat deze Utrechtse ethicus nogal de vloer aanveegt met een aantal gangbare opvattingen. De Baälfeesten in de Bijbel waren geen 'pornografische evenementen' (zoals nogal eens in preken gesuggereerd wordt), maar gewone vrolijke oogstfeesten. Augustinus en Ambrosius waren geen asceten die tegen seksualiteit waren. Dat de kerk zich heeft opgeworpen als verdediger van een strakke(re) seksuele moraal kwam niet in de eerste plaats voort uit de Bijbel: de kerk ontfermde zich over een gangbare 'heidense' moraal (voor de vroege christelijke kerk: de Griekse Stoïcijnen, voor de kerk in de 19e eeuw was dat een brede tegenbeweging in de samenleving tegen een vrije seksuele moraal, als gevolg van waarschuwingen van artsen tegen o.a. de lichamelijke gevolgen van masturbatie). De Knijff: „De kerk heeft zich dus

ontfermd over het gedachtegoed van de cultuur.” Naar mijn mening valt in deze tijd dezelfde tendens te bespeuren: de (algemene) angst voor AIDS leidt (opnieuw) tot een strenge moraal binnen de kerken (*Promise Keepers*).

Homoseksualiteit

Ook ten aanzien van homoseksualiteit kiest De Knijff geen kerkelijk geplaveide paden. Hij beroept zich in dit gedeelte niet op teksten uit de Bijbel, maar hij plaatst de gangbare visie in een (Europees) historisch kader, beginnend bij de afwijzing van homoseksualiteit door de Grieken en de Romeinen. De Knijff concludeert vervolgens dat men steeds weer de fout heeft begaan om homoseksualiteit te zien als gedrag, terwijl het een eigenschap, een *zijnswijze* is. Hij gaat hier m.i. wel te kort door de bocht: er zijn in deze discussie meer nuanceringen mogelijk (die zijn in een vraaggesprek natuurlijk wel moeilijker aan te geven dan in een weloverwogen artikel). Volgens De Knijff hebben, als gevolg van het maatschappelijke taboe op homoseksualiteit, homoseksuele mensen weinig kans gekregen om over de morele gevolgen van hun geaardheid na te denken: het mocht gewoon niet. Dit heeft weer gevolgen gehad voor hun positie in de samenleving: ze werden naar de rand van de maatschappij gedrukt, met alle excessen van dien. „Maar”, poneert De Knijff ten aanzien van homoseksuele relaties, „ik moet nu toch met mijn kennis van de heteroseksuele geschiedenis willen inzien dat trouw aan elkaar en je inzetten voor iemand honderd keer beter is dan tot het Vondelpark veroordeeld zijn...”

De Knijff bepleit geen vrije moraal ('iets mag als je er zin in hebt'). Wel vindt hij dat er binnen de ethiek ruimte moet zijn voor uitzonderingen. In de ethiek gaat het er om dat we de ander goed doen. Hij meent, op grond van historisch onderzoek, dat een moraal die geen ruimte biedt voor uitzonderingen leidt tot excessen. Omdat een bepaald thema onbespreekbaar is, keert het zich in het tegendeel. Zo kunnen wisselende contacten 'normaal' worden als een vaste relatie niet wordt toegestaan. In de redenering die De Knijff hier

volgt, herken ik veel van de oorzaak van eenzaamheid van homoseksuelen. Helaas doen veel kerkmensen op dit punt hun homoseksuele broeders en zusters soms ernstig tekort. Hun houding is er niet zelden de oorzaak van geweest dat ze de kerk de rug toe hebben gekeerd. Jammer vind ik het, dat aan het historisch-ethische betoog van De Knijff de Bijbelse noties grotendeels ontbreken. Ik had (in het licht van de doelstelling van het ICS) meer aandacht voor deze invalshoek verwacht.

Een vraaggesprek

Over homoseksualiteit gaat ook het vraaggesprek met Gerard Kieviet en Wim van Houten. Gerard is afkomstig uit de Gereformeerde Gemeente, Wim groeide op in een niet-kerkelijk gezin. Beiden merkten in de puberteit dat ze meer gericht waren op jongens dan op meisjes. Voor beiden was die interseksuele relatie, daarom probeerden ze relaties met meisjes aan te knopen. Uiteindelijk kwamen ze toch voor hun homoseksuele geaardheid uit. Opmerkelijk zijn de positieve herinneringen die Gerard bewaart aan de gesprekken met zijn predikant in de Gereformeerde Gemeente (al keurde deze de homoseksuele relatie als zodanig af). Inmiddels wonen Gerard en Wim 25 jaar samen. Bij Gerard komt in het vraaggesprek nog steeds de moeite (en de geremdheid) naar voren over zijn seksuele geaardheid. De vraag is echter wat de oorzaak is van de relatie-problemen. Wim is nog steeds niet-kerkelijk, terwijl Gerard veel steun aan zijn geloof ontleent. Dat betekent ook dat ze (net als bij gemengde huwelijken) een deel van hun leven moeilijk met elkaar kunnen delen: het is 'niet af.'

Als het goed voelt....

....dan mag het toch? Daarover schrijft Ger Reesink. Soms hebben normen te maken met fatsoen en fatsoen is een onderdeel van de cultuur. Die fatsoensnormen kun je dus wel eens ter discussie stellen. Maar je bent onzindelijk bezig in de discussie als je opeens andere fatsoensregels tot norm verheft. Dat gebeurde bijvoorbeeld in een discussie over pedofilie: heel gewoon bij sommige Papoea-stammen. Maar omdat dat daar kennelijk een gebruik is, daarom hoeven wij het nog niet normaal te vinden.... Reesink stelt dan ook dat er wel degelijk algemene regels van goed fatsoen bestaan. Bepaalde reclames, sommige vormen van kunst, 06-lijnen,

SM-contacten: het kán gewoon niet, bijvoorbeeld omdat het een uiting is van macht van de één over de ander. „Vanuit mijn verlangen dat niet alleen mijn lichaam gewaardeerd wordt, maar dat ik geliefd word, heb ik de opdracht de ander lief te hebben.” Alleen als we zo met elkaar omgaan, eren we de Schepper van ons leven, aldus Reesink.

Ook Prof.dr. C.J. Klop gaat in op dit thema. Het is 'in' om te denken dat de overheid geen morele rol heeft: dat is een privé-zaak. Deze opvatting wordt door Klop bestreden aan de hand van 2 casussen (de anti-AIDS-campagne en posters van naakte mensen in bushokjes). De angst van liberale zijde

een reactie op de negatieve visie op seksualiteit

dat we, als de overheid zich met de posters in bushokjes gaat bemoeien, terug zijn in het beklemmende Victoriaanse tijdperk, is wat Klop betreft niet terecht. Wat de seksualiteit betreft stelt hij dat deze (moreel) 'niet los verkrijgbaar' is. „De overheid zou zich in haar juridisch en voorlichtend optreden moeten laten leiden door de christelijke norm van de liefde en de daarmee samenhangende norm van de gelijkwaardigheid.”

Andere bijdragen

- + De auteur Alexander Zwagerman gaat o.a. in op een aantal reacties op zijn boek *De Heilige Geest*. Hij zegt dat de breuk met het evangelische geloof hem zwaar viel. De kunst ziet hij als een *vrijplaats*. De vraag is natuurlijk wel hoe vrij die plaats mag zijn.... Zijn bijdrage is, door het defensieve karakter ervan, niet al te sterk.
- + A. Pars schrijft over alleen-zijn en seksualiteit. Hoe ga je om met je ervaringen van het alleen-zijn? Seksualiteit hoort bij het mens-zijn. Daarin zit ook een pijnlijke tegenstrijdigheid: seksualiteit heeft met gerichtheid op de ander te maken, maar je bent alleen. Hoe ga je daarmee om?
- + Frank en Nynke Dijkstra-Algra zijn niet alleen: ze zijn 20 jaar met elkaar getrouwd. In dit hoofdstuk beschrijven ze op een openhartige manier hun ervaringen. Nynke vindt dat de seksuele gemeenschap binnen het huwelijk hoort. Eerst moet je elkaar publiek trouw beloven en

daarna ga je samen verder. Dat heeft haar ook de ruimte gegeven om respect voor haar als persoon te ervaren; „ik voelde mij op geen enkele manier genomen.” In hun bijdrage worden openhartig allerlei persoonlijke vragen, spanningen, valkuilen en plezierige ervaringen benoemd; het leven in 20 jaar huwelijk blijkt een steeds weer aftasten te zijn van elkaars grenzen en verlangens. Maar juist dat respectvol met elkaar omgaan maakt het huwelijk ook zo boeiend.

- + Rufus van der Zwan gaat in op de uitkomsten van een recent onderzoek over jongeren en seks. De discussie over seksualiteit is versmald tot veilig vrijen en verder is alles O.K. Het gevaar is dat we uit reactie seksualiteit gaan veroordelen. Hoe geef je als christen een positief voorbeeld?
- + Harris C. Brautigam schrijft dat in de Rooms-Katholieke kerk slechts twee scherven van de 10 geboden gevonden (lijken te) zijn: „Gij zult geen onkuisheid doen” en „Gij zult geen onkuisheid begeren”. Omdat hij steeds meer onvrede kreeg met de kerkelijke leer op dit punt, heeft hij zich aan het celibaat onttrokken. Zijn bijdrage moet vanuit deze persoonlijke context gelezen worden.
- + Ds Dick van Keulen geeft in het slothoofdstuk van het Cahier een persoonlijk geloofsgetuigenis. Seksualiteit hoort bij het christelijk leven. Je kunt eindeloos proberen om je driften te beheersen, maar dat is het antwoord niet. Je kunt ook eindeloos je lusten bevredigen, maar dat helpt evenmin. Het antwoord op innerlijke leegte is niet steeds meer lichamelijke bevrediging zoeken en daardoor leeggezogen worden, maar het antwoord is: je geestelijke leegte aan Jezus aanbieden ter inwoning. Het is een waardig besluit van dit Cahier.

Tenslotte

Het plezierig uitgevoerde Cahier bevat een groot aantal bijdragen van heel verschillende auteurs, die vaak ook iets van hun persoonlijke levensgeschiedenis laten zien. Het boekje is bijzonder goed leesbaar, maar sommige auteurs blijven mijns inziens teveel aan de (horizontale en vrijblijvende) oppervlakte. Het Cahier kan gezien worden als een reactie op de negatieve visie op seksualiteit, die in christelijke kring nog altijd aanwezig is, en misschien zelfs ook weer versterkt wordt. Ook in een

vorig Cahier (Macho, Manlief) kwam vooral deze negatieve kant naar voren (bijv. incest, pornografie). In dit nieuwe Cahier ligt het accent bij het positieve aspect van seksualiteit: seksualiteit als een gave van God.

Naar aanleiding van: Frank Dijkstra, Riet Pieters, Ger Reesink e.a.: *Lieve Lust – over seksualiteit; Cahier 28*. Uitgave: Internationaal Christelijk Studiecentrum ICS, Nieuwe Zijds Voorburgwal 96-I, 1012 SG Amsterdam. Te bestellen door f 15,- over te maken op postgiro 2247500 t.n.v. ICS Amsterdam o.v.v. *Cahier 28*.

Kruimels van de tafel

Weg met het duikerpak

Waar men pocht op zichzelf en staat te wachten op het applaus van het publiek en van God voor de geleverde prestaties, is men ondanks alle godsdienstige hoogstandjes dood en steriel. Het heeft alles weg van een poel dood water. Er kan wel van alles in dat water gebeuren. Mensen kunnen erin rondspartelen, zodat er echt wel beweging in het water zit. Maar toch is het dood water, want er zit geen stroom in. De stroom van Gods Geest trekt er niet doorheen. Maar daar komt het nu juist op aan. Je moet je laten drijven op de stroom van Gods genade in plaats van op je godsdienstige prestaties. Je moet je laten omvormen en vernieuwen en voortblazen door de Geest van God.

De wind van Gods Geest waait niet zomaar in het wilde weg. Hij waait alleen waar het evangelie naar de mensen toekomt. Toch betekent dat niet dat iedereen die onder de beademing van Gods Geest komt, nu ook automatisch gaat geloven. Want men kan zich tegen het evangelie, tegen Gods Geest pantseren.

Wie in het water springt, wordt tot op zijn huid nat. Zijn kleren, zijn haar, alles wordt doorweekt. Maar als je een duikerpak aantrekt, wordt je huid niet nat en blijven je haren en je kleren droog. Dan ben je wel in het water en je beweegt je erin, maar toch blijf je droog, want je bent ertegen afgeschermd. Zo kan een mens middenin de storm van de Geest staan en er toch niet door beroerd worden. Zijn haren beginnen niet te wapperen en zijn kleren waaien niet op, want hij heeft zich afgeschermd. Maar bij wie zijn pantser, zijn duikerpak, uittrekt en zich overgeeft aan het blazen van de Geest en zich erdoor laat voortstuwen, schiet het evangelie wortel. Bij hem groeit het en wordt het sterker.

M.R. van den Berg, Assen

Verdicht gebeuren (1)

Klaas Holwerda, Culemborg

Het lijkt Ab van der Ploeg uit Eindhoven in tweeder instantie dan toch te zijn gelukt: in dit blad een discussie te entameren met als inzet: „Hoe wrik ik het omgaan met de Bijbel los van 'opvattingen' over de Bijbel en hoe plaats ik de Bijbel in de actualiteit van vandaag?” Eerder had hij zich al afgevraagd of er dan „niet een Bijbel te voorschijn komt die veel rijker is dan we tot dusver dachten”¹. Dit naar aanleiding van het verschijnen van het eerste deel van Het verhaal gaat ... van Nico ter Linden en een bespreking van dat boek in dit blad door Pieter van Kampen².

Inmiddels verscheen in reactie op een nadere uiteenzetting van Van Kampen een naar mijn idee zeer evenwichtig betoog over de historiciteit van bijbelverhalen van de hand van collega Van der Dussen³. De reactie daar weer op van collega Koers⁴ heb ik in vergelijking daarmee als nogal teleurstellend en eigenlijk ook beneden de maat ervaren. Ik hoop in wat volgt uit te leggen waarom en zo ook mijnerzijds een bijdrage te leveren aan het op gang gekomen gesprek.

Wel waar, maar niet echt gebeurd

Dat adagium van Ter Linden is veel gewraakt de afgelopen jaren. Het is ook niet moeilijk er het nodige op af te dingen. Ik zou niet graag sec beweren dat wat de Schriften verhalen niet echt gebeurd is. Alsof dat alles volstrekt los zou staan van de werkelijkheid waarin wij leven en al de heiligen ons voorgaan geleefd hebben. Dat bezwaar kleeft zelfs, zij het in mindere mate, aan de variant die mijn collega en bovenal leermeester De Jong eens beproefd heeft: *waar, maar niet zó gebeurd*. Toch getuigt een dergelijke benadering van zowel de ene als de andere variant van het motto van weinig welwillendheid. Voor mij staat buiten kijf – laat ik dat voorop stellen – dat de Schriften in wat ze verhalen woord voor woord recht doen aan deze onze werkelijkheid en dus aan het verhaalde gebeuren. Maar omschrijf maar eens exact de aard van de taal waarin dat gebeurt – dat blijkt niet eenvoudig. In ieder geval doet de

verhaaltrant van de Schriften dichterlijker aan dan de taal die in onze huidige beschaving als standaard voor geschied-wetenschappelijke verhandelingen geldt. De verhalende delen van de Schriften presenteren ons aldus het verhaalde gebeuren in een gestileerde en *verdichte* vorm. *Verdicht* dan wel genomen in de oorspronkelijke betekenis van gecondenseerd, ingedampt, en niet in de ongunstige betekenis van verzonden of moedwillig verdraaid. Want die verdichte vorm komt op geen enkele wijze in mindering op het recht doen aan wat ik hierboven noemde de werkelijkheid waarin wij leven en al de heiligen ons voorgaan geleefd hebben. Ik ben integendeel in toenemende mate geneigd te denken dat die meer dichterlijke, verbeeldende taal op een veel diepere en zinrijkere wijze aan die werkelijkheid recht kan doen dan onze over het algemeen meer klinische en al te eenduidige taal vermag te doen. Het is naar mijn indruk die eigenaardigheid van de taal van de Schriften en de kortsluiting die kan ontstaan wanneer die niet onderkend wordt, die Ter Linden in een paradox heeft willen vangen, een schijnbaar ongerijmde uitspraak,

*In ieder geval
doet
de verhaaltrant
van de Schriften
dichterlijker aan*

die ook per definitie prikkelt: *wel waar, maar niet echt gebeurd*.

Wat er van Ter Linden verder ook allemaal gezegd kan worden – dat hij er niet wars van is die paradox op de spits te drijven en plagerig te tamboereren op het onhistorische karakter van de Schrift; dat hij daarmee in het theologische debat een te grote broek aantrekt (zoals Van der Dussen in zijn tweede bijdrage aangeeft) en dat zijn bij tijden prachtige hervertelling van het Verhaal ook wel gepaard gaat met exegetische slordigheden – dat alles mag daarom nog niet aangegrepen worden om ons verder ontslagen te weten van de vragen die met die paradox zijn aangeduid: *wel waar, maar niet echt gebeurd*.

Dat zie ik ook bij De Jong: enerzijds een veel behoedzamer opereren en anderzijds een serieus nemen van de vragen die hier liggen. Daartoe een uitvoerig citaat uit een vrij recente lezing van hem

voor onze theologische studenten: „Over de bijbelse geschiedenissen wil ik graag nog iets kwijt. De waarheidslievendheid van de Schrift (in de gewone betekenis van dat woord) is zo groot dat wij met de slogan van ds. Ter Linden 'wel waar, maar niet echt gebeurd' m.i. niet uit de voeten kunnen. Dat geldt niet alleen van de profetenverhalen, maar ook van die geschiedenissen die we eerder in het Oude Testament tegenkomen en waar door de kritische bijbelwetenschap wel het woord *sage* voor gebruikt is. Laten we eerlijk toegeven dat ons bij het lezen van zulke vertellingen de twijfel bekruipt of het wel zo gebeurd kan zijn als het beschreven staat. Neem als voorbeeld het verhaal van Jakobs bedrog. Wanneer je de details daarvan op je in laat werken, de geitenvellen handschoenen en sjaal die Jakob van zijn moeder verkrijgt, zonder dat dit door de blinde, tastende vader wordt opgemerkt, dan denk je: In het verhaal kan blijkbaar meer dan in de werkelijkheid. De werkelijkheid wordt vertellenderwijs een klaarte en eenvoud afgedwongen die zij van zichzelf zo niet heeft. Wat is dit eigenlijk voor een werkelijkheidsvoorstelling? We hebben daar geen goede termen voor. Ik heb het wel eens geprobeerd met het woord *profetisch-symbolisch*, en dan dat laatste (symbolisch) genomen in de letterlijke betekenis van het woord als *samenbal-ing*, dat wil zeggen dat een verhaalsvorm is gekozen die op eenvoudige en samenvattende wijze houvast geeft aan een gebeuren dat zich in de werkelijkheid ingewikkelder heeft toegedragen. Het is echter de vraag of je in onze cultuur het woord symbolisch op die manier kunt gebruiken zonder misverstand te wekken. Hoe dat ook zij, de zin 'waar, maar niet echt gebeurd' zou ik voor zulke geschiedenissen willen vervangen door 'waar, maar niet ZO gebeurd'. Het is in die zin echt gebeurd dat aan de werkelijkheid die men bedoelde weer te geven, op een wijze die zelfs voor een kind te begrijpen is, recht is gedaan. Dat daar profetie ('profetisch-symbolisch') voor nodig is geweest, laat zich denken.⁷⁵

Declassering?

Koers, om nu naar zijn bijdrage terug te keren, gaat naar mijn idee geheel voorbij aan de eigen aard van de verhaaltrant van de Schriften, die hierboven ontoreikend en voor misverstand vatbaar aangeduid is met de woorden *verdicht* en *symbolisch* (De Jong). Dat blijkt uit een cruciaal zinnetje, waar hij Van der Dussen (afwijzend) als volgt weer geeft: "We hebben in wat voor ons staat

niet van doen met wat echt gebeurd is, *hoewel het zich wel zo geeft*, maar met de subjectieve weergave van ons onbekende en uit de verhalen niet te achterhalen achterliggende feiten" [cursive-ring KH].

Hoewel het zich wel zo geeft – maar dat is nu juist de vraag in discussie: *hoe* heeft wat voor ons staat van doen met wat echt gebeurd is? Jammer dat Koers dan vervolgens Van der Dussen voor de voeten werpt onzorgvuldige exegese in de hand te werken: „je hoeft overal niet zo precies te kijken wat er staat, want de feiten zijn intussen immers *gedegradeerd* en *gedeclasserd* tot verhalen" [cursivering KH].

De door Koers gewraakte zin van Van

een open en eerlijk gesprek over deze dingen

der Dussen had ik bij voorkeur ook anders geformuleerd: "Altijd is er minstens één evangelist van wiens berichtgeving men niet kan zeggen, dat zij geheel overeenstemt met de feiten". Maar waar gehakt wordt vallen nu eenmaal spaanders. En over waar het Van der Dussen om begonnen is, behoeft toch geen misverstand te bestaan: „Onmiskenbaar vindt er een verschuiving van de aandacht plaats: wat er echt gebeurd is, wordt wat minder belangrijk; de boodschap van de evangelist daarentegen komt meer op de voorgrond te staan". En, nog veel duidelijker, in het slot van zijn trilogie: „Het is ook bijna altijd de bijbeltekst zelf die er aanleiding toe geeft om de inkleuring als inkleuring te gaan herkennen. Waar het om gaat is immers, dat de bijbelschrijvers er met hun inkleuring niet iets bij 'verzinnen', maar het profiel doen uitkomen van de geschiedenis waarover zij berichten".

Dan te spreken van declassering of degradatie van het verhaalde gebeuren tot verhalen en vertelsels lijkt mij commentaar dat geen hout snijdt. De aap komt dan ook wat verderop uit de mouw: het eigenlijke motief voor deze uitval is de angst dat door de deur die Van der Dussen opent nog wel eens te voorschijn kon komen wat hem doet verbleken van schrik. Maar zegt het spreekwoord niet terecht dat angst een slechte raadgever is?

Eerbied

Als Koers aan het slot van zijn bijdrage rept van een „tekort aan eerbied voor wat echt betrouwbaar woord van God

is", dan kan dat gezien het verband nauwelijks anders slaan dan op Van der Dussen en Oosterhoff en „heel wat dat tegenwoordig onder ons geschreven wordt". Ik kan bijna niet geloven dat hij dat meent en het zeker niet aanvaarden. Want het zou betekenen dat bij hem de ruimte ontbreekt, die professor Troost, als ik hem goed begrepen heb, in een nummer eerder van ons blad juist bepleit voor een open en eerlijk gesprek over deze dingen⁶.

Wat ik hierboven geschreven heb over de wijze waarop de Schriften in wat ze ons verhalen recht doen aan de werkelijkheid van het gebeuren daarachter, stoelt uiteraard op de eigen regelmatige omgang met die Schriften, niet in de laatste plaats met het oog op de verkondiging. Maar ik kan me voorstellen dat het zo zonder illustratiemateriaal voor de lezer nog wat in de lucht is blijven hangen. Ik wil daarom het door mij geschrevene een volgende keer graag nog wat voorbeeldgewijs aan de hand van de Schriften verduidelijken. En ik moet eerlijk zeggen dat ik dat ook ervaar als het meer eigenlijke werk. Want hoe nuttig en hoe nodig het zijn mag je van tijd tot tijd over je wijze van omgang met en vertolking van de Schriften te verantwoorden – dat bedrijf heeft toch ook iets heel betrekkelijks. Van Kampen heeft mij dat met zijn bespreking vorig jaar van het eerste deel van *Het verhaal gaat* ... eigenlijk zijns ondanks duidelijk gemaakt. Hij kon het duidelijk niet op één lijn krijgen: enerzijds zijn afschuw van de schriftopvatting die Ter Linden er op nahoudt en anderzijds de vervoering waarin de taal van het boek hem bracht, het zicht dat hij geopend kreeg op zaken die hij „anders nooit zo bijgedacht had". Je zou haast denken dat het dan van tweeën één moet zijn: of de te berde gebrachte kritiek op de schriftopvatting van Ter Linden sneed niet al te veel hout (zoals Van der Ploeg suggereerde) of die schriftopvatting doet er uiteindelijk minder toe dan het lijkt; anders gezegd: als het er op aankomt gaan de Schriften meer op de loop met Ter Linden dan Ter Linden het doet met de Schriften. Maar de volgende keer dus niet meer over Ter Linden!

Noten:

- 1 *Opbouw* 41 (1997) 280 en 191.
- 2 *Opbouw* 40 (1996) 441-442.
- 3 *Opbouw* 41 (1997) 167-168, 187-188, 207-208, 224-225 en 311-312, 326-328, 347-349.
- 4 *Opbouw* 41 (1997) 384-385.
- 5 *Studiemap Theologische Studiebegeleiding*, aflevering J 7, p. 16.
- 6 *Opbouw* 41 (1997) 360-362.

Hoe zie ik eruit, wat kan ik en wat moet ik met de kerk?

(Een tienerpreek)

Jeannette Westerkamp-Stegeman, Houten

Weet je hoe twee therapeuten elkaar groeten?

(Het is al een oud grapje)

„Hallo, hoe gaat het met mij, met jou gaat het goed.”

Weet je ook hoe twee tieners elkaar groeten:

„Hallo, hoe zie ik eruit? Jij ziet er gaaf uit, maar wat zij aan heeft, is lomp, zeg.”

Onzin natuurlijk. Dat zeg je zo niet. Zoiets denk je. De tienertijd is een tijd van zoeken en experimenteren. Er is zoveel mogelijk maar wat past nou bij jou? Je doet het niet meer vanzelfsprekend zoals je ouders het je voordoen, je zoekt je eigen weg. Een beschaafde psalmen-vader aan het orgel, en een ietwat verwilderde opwekkingsliederen-zoon aan de piano. De een kiest dit, de ander dat. Op het moment lijken er meer keuzemogelijkheden te zijn dan ooit.

Hoe zie ik er uit en hoe wil ik er uit zien? Wat kan ik en wat wil ik doen? En voor jullie, kerktieners, is er ook de vraag: Wie is God voor mij en wat zoek ik in de kerk?

Hoe zie ik er uit? Bij welke groep wil ik horen? Hoeveel heb ik er voor over, aan geld en tijd?

We zien iemand het ene moment met lang haar en slobbertruien, het volgende moment in een korte kop met een pak aan. Hoe voelt het als ik me sexy kleeft? Hoe gaan mensen reageren, op school, in de kerk, op straat? Laatst zat ik tegenover een jongen in de bus, enorm lijf in zwart leer verpakt, een ringetje door zijn neus en wang en zulke lieve hele zachte ogen. Ik moet er steeds naar kijken, stiekem natuurlijk. Er klopte iets niet.

Wat kan ik eigenlijk en wat wil ik?

Jullie hebben vaak zo gigantisch veel energie en kracht.

Hoe lang kan ik met een minimum aan slaap?

Hoe lang en hoe hard kan ik rennen? Afzien en je lijf trainen. Je helemaal geven in een sport, samen winnen of verliezen. De teevee uit elkaar halen en er zeker van zijn dat de storing dan verdwenen is, tenzij er iets stoms tegenzit. En dan ook school nog natuurlijk. Wat heb ik er voor over? Wat wil ik worden? Een jaar verspelen omdat het allemaal zo onzinnig lijkt en alles en iedereen je in de weg zit en dan opeens iets ontdekken: de computer of een studie en je er helemaal op storten.

En dan geloven. Dat verandert. Je gelooft niet meer in Sinterklaas, hoewel hij wel elk jaar weer tastbaar aanwezig is, je ontdekt ook dat God Sin-

terklaas niet is, die al je wensen vervult.

Maar wat dan wel?

Je kunt je verzetten. Het hoeft voor mij even niet. Onderhandelen over wel of niet naar de kerk gaan, hoe vaak en waar je moet zitten. Verzetten is niet erg. Het kan zelfs heel goed zijn. Deze tijd is daarvoor. Het wordt veel moeilijker als je op je dertigste met, wie weet een gezin en werk, aan van alles gaat twijfelen. Als je je verzet, is er een relatie, als je ruzie hebt, kijk je de ander aan. Onverschilligheid, dat is gevaarlijk. Doen alsof. Je mond houden omdat je geen zin hebt in gezeur. Als je vragen hebt, moet je ze stellen. Als volwassenen boos worden of je redeneringen onderuit halen, bedenk

dan dat ze meer oefentijd hebben gehad, en dat ouders soms erg schrikken van kritische vragen van hun eigen kind.

Stel je vragen nog eens, of stel ze aan een ander. Je kunt ook kiezen voor de anderen weg: zoeken naar je eigen geloof. Geloven is vertrouwen, vertrouwen moet je oefenen. Dat kan ik iedereen aanraden trouwens, ook hen voor wie geloven nu niet belangrijk is. Vertrouwen heb je namelijk ook nodig in liefdesrelaties. Je kunt kijken hoe vertrouwen bij anderen werkt. Je kunt zoeken naar manieren waarop jij met God contact hebt. De een zoekt naar redeneringen. Hoe zit dat met scheping en evolutie? En ander zoekt vooral ervaring. Hoort God het als ik bid, kan Hij mij vrede geven?

Tiener zijn is zoeken en experimenteren. Is dat leuk? Niet alleen maar leuk. Het is ook een gevecht, met jezelf, met je ouders en met de wereld om je heen.

Johannes schreef dit in zijn eerste brief: „Ik schrijf u, kinderkens, want de zonden zijn u vergeven om zijns Naams wil. Ik schrijf u vaders, want gij kent Hem die van den beginne is. Ik schrijf u, jongelingen, want gij hebt de boze overwonnen.”

Het gaat hier om kinderen, jongelingen (tienaers) en vaders (ouderen) in het geloof, maar het geldt ook voor die fasen in het leven, fasen die trouwens ook telkens weer terugkomen. De kinderen zijn vooral blij en onbekommerd. Ze zijn gered. De vaders kennen het klappen van de zweep, ze weten van God die er vanaf het begin is, ze wor-

tiener tijd is een tijd van zoeken en experimenteren

den niet meer zo opgeschrikt door hun eigen emoties, of door wat er om ze heen gebeurt. Maar de jongelingen, die tieners, die overwinnen de boze, die staan midden in het gevecht.

Ik lees verder: „Ik heb u geschreven kinderen, want gij kent de Vader. Ik heb u geschreven vaders, want gij kent Hem die van den beginne is. Ik heb u geschreven jongelingen, want gij zijt sterk en het woord Gods blijft in u en gij hebt de boze overwonnen.” De kinderen voelen zich geborgen en geliefd. Vader zorgt voor ze. De vaders weten wat ze aan zichzelf en wat ze aan God hebben, die zoveel

meer is dan zij zelf. Maar de tieners hebben kracht nodig, die moeten de boze overwinnen.

Alle heftige gevoelens in zichzelf. Alle verleidingen van de wereld. Waarin doe ik mee? Waarin zeg ik nee, met alle gevolgen van dien? Waar halen tieners hun kracht vandaan? Is de natuurlijke energie voldoende? Johannes schrijft over het woord van God dat in je blijft. Dus niet het woord waar je aan vast zit, ook niet het woord dat op je nachtkastje ligt, zelfs niet het woord dat je in de kerk hoort, maar het woord dat in je blijft. Als het een plekje krijgt in je, dan blijft het. Dan leer je het kennen, dan wordt het van je zelf. De koude kikker werd een prins, het vreemde woord wordt ook een geliefde, Jezus zelf. En wie zoekt er nu niet naar liefde.

Ik wens jullie het beste met je knokpartij.

Ingezonden

Historiciteit van bijbelverhalen

In Opbouw nr. 21 van 17 oktober j.l. reageert dominee Koers op de recente artikelen van dominee Van der Dussen "Over de historiciteit van bijbelverhalen".

In deze reactie verwijt hij dominee Van der Dussen "onzorgvuldige exegese". Deze beschuldiging komt mij onterecht voor. Er is veel eerder sprake van exegese van een tekstgedeelte dat groter is dan een of enkele verzen (een verhaal) binnen het verband van het hele bijbelboek. Dominee Van der Dussen maakt gebruik van deze stijl van exegese omdat het hem er vooral om gaat de verkondiging achter het verhaal te ontdekken.

Dominee Koers stelt dat hij niets herkent in de bevrijding die er volgens dominee Van der Dussen uitgaat van het zoeken naar de verkondiging in plaats van het bewijzen van feiten. Ik herken die bevrijdende werking echter heel goed. God heeft de werkelijkheid zo complex geschapen, en Zijn eigen wezen gaat ons bevattingsvermogen

zoeze te boven, dat het m.i. niet relevant is om ons al te zeer te richten op details, kleine bijbelzinnethjes e.d. Juist de exegese van grotere bijbelgedeelten en het zoeken naar de bedoelingen van de bijbelschrijvers geven ons een veel beter inzicht in de openbaring van de Schrift. Dit is juist ook een typerend verschil tussen de gereformeerde benadering van de bijbel en b.v. de evangelische. Op onze bijbelkring behandelen we het evangelie van Mattheus op deze manier, en we leren er veel van.

Naast de typering die Marcus en Johannes van de Here Jezus geven (respectievelijk zijn "warme menselijkheid en dienstbaarheid" en zijn "soevereiniteit") kunnen we ook die van Mattheus zetten. Mattheus typeert Jezus als de nieuwe Mozes. Daarbij kunnen we in de eerste plaats denken aan het feit dat hij de uitspraken van Jezus, die in de andere evangeliën her en der vermeld worden, met elkaar verbindt tot een aantal grote redevoeringen (vgl. de wetgeving op de Sinai), maar grappig genoeg ook aan zijn beschrijvingen van de wonderbare spijzigingen.

Mattheus beschrijft er namelijk twee. Dat doet hij niet uit naïviteit, want in hoofdstuk 16:9 en 10 noemt hij ze in een adem, maar omdat zij deel uitmaken van een "stoomcursus" voor de discipelen. In de hoofdstukken 14 t/m 16 van Mattheus zien we hoe de Here Jezus zijn discipelen voorbereidt op de tijd dat Hij er zelf niet meer zal zijn. In dat verband wordt de les die ze niet hebben begrepen nog eens herhaald. Zo'n benadering legt meer de nadruk legt op de bedoeling van de spijzigingen binnen het grotere verband, dan op de vraag of het twee keer na elkaar gebeurd zou zijn. Hoewel, ook Mattheus heeft daar vast bewust over nagedacht.

Dominee Koers is bang voor de gevolgen die de ruime aanpak van dominee Van der Dussen creëert. Maar het is toch mogelijk om bij iedere exegese na te gaan of die recht doet aan het bijbelboek? M.i. gaat het er vooral om dat we elkaar de vraag stellen of we God gehoorzaam willen zijn, en of we de openbaring in de Schrift als gezaghebbend beschouwen. Wanneer we deze vragen bevestigend kunnen beantwoorden, is het goed om elkaar veel ruimte te gunnen bij het exegetiseren en interpreteren.

Martine Krabbendam-Veenhof,
Middelburg

Ik kom van ver

Een persoonlijk verhaal over incest-verwerking en therapie

Inez (een schuilnaam uiteraard) is door haar vader lange tijd sexueel misbruikt. Ze is het vergeten. Alles uit haar kinderjaren is ze vergeten. En het hier en nu is moeizaam. Eetstoornissen, depressies, angsten, rugpijn, het gevoel geen vrouw te zijn, angst voor mannen, verlangen naar de dood. Therapieën leveren niet veel op, tot ze bij Frederike terecht komt.

In het boekje 'Ik kom van ver' beschrijft Inez in dagboekfragmenten en brieven aan Frederike de jaren waarin ze haar verleden onder ogen leert zien en een plaats geven. Het is een zeer aangrijpend verslag geworden dat leest als een trein. Een kijkje in de incestcultuur van binnen uit. Een christelijk gezin heeft een afschuwelijk geheim. Wie wil het onder ogen zien? Moeder laat eerst merken dat ze wel iets heeft vermoed, maar kiest dan onvoorwaardelijk voor vader. Broers en zussen zijn woedend op Inez. Vader blijft ontkennen en suggereert dat Inez' fantasie op hol is geslagen. Als Inez het zo wil zien kan het allemaal weer goed worden. Inez beseft dat alleen de waarheid haar vrij kan maken. Maar hoe weet ze wat waar is? Haar herinneringen zijn verborgen in deelgenoten van binnen, een aantal kleine kinderen die a.h.w. in haar wonen tot ze gezien zijn en kunnen integreren. Het contact met die delen gaat meestal via het lichaam. Het verstand kan onaangename dingen vergeten, het lichaam vergeet niet. Inez leert langzamerhand haar lichaam weer voelen. In het begin onderzoekt ze nauwkeurig details in haar herinneringen. Zag de kamer er zo uit? Had ik zo'n pyjama? Alles klopt. Voornaamste reden om wat er boven komt serieus te nemen is dat ze merkt hoe ze geneest als ze de herinneringen onder ogen ziet. Dat is een heel lang en pijnlijk proces.

Het boekje heeft een nawoord van de psychiater P.L. Los. „Ik ben bang dat ik het geloof”, schrijft hij. Bijna een eeuw lang heeft de psychiatrie dergelijke verhalen afgedaan als fantasie,

nu is er een theorie die poneert dat hulpverleners cliënten incestherinneringen aanpraten. Maar de ware verhalen moeten geloofd worden, anders is leven onmogelijk voor de slachtoffers.

Het boek laat zien hoe verdrongen herinneringen verstopt zitten en weer herkend worden, hoe het gesprek met de ouders (niet) gaat en hoe Inez uiteindelijk los komt van haar vader, hoe ze eenheid vindt in haar leven en hoe ze worstelt met God.

De therapie is fascinerend. Frederike luistert en praat, raakt aan en bidt en zegent Inez. Bijbelwoorden en geloofsuitspraken hebben een duidelijke plek. Aan het eind van het boekje, als Inez afscheid neemt van Frederike is God al meer de therapeut geworden. Inez durft Hem nu Vader noemen en beleeft een soort verliefdheid op God. Beloften als in 1 Thessalonicenzen 5: 23-24 krijgen grote kracht.

Aan wie inzicht wil krijgen in het probleem incest of charismatisch pastoraat is dit boekje wel besteed. Voor hen die het probleem aan den lijve hebben ondervonden, lijkt me dit een teken van hoop. „Op een bepaalde manier loopt het goed af”, zei een 'ervaringsdeskundige' tegen mij na lezing van het boekje. Dat irriteerde haar omdat zij al zo lang in de onmacht blijft steken. Het is een klein boekje, over een groot probleem en jarenlang hard werken.

Inez van der Zee, *'Ik kom van ver'*; 120 blz., f 19,95

Uitgeverij: De Vuurbaak, Barneveld
Jeannette Westerkamp-Stegeman

Terloops

Ansfried van Teisterbant, van graaf tot bisschop

Vroeger, toen er nog geen graafschappen en hertogdommen waren, lag in het rivierengebied de gouw Teisterband. In het noorden en zuiden waren de Rijn/Lek en de Maas de grenzen. In het oosten lag de grens bij Tiel, terwijl in het westen Leerdam net

buiten het gebied lag. Omstreeks 700 was Teisterbant een graafschap. Toen was er een graaf, die Waltger heette. In de loop van een paar eeuwen breidde het grondgebied van de graaf van Teisterbant zich sterk uit, hetgeen doorging totdat de laatste graaf, Ansfried, in de 10de eeuw besloot zijn grondgebied te verdelen. Hiermee hield het graafschap op te bestaan. Aanvankelijk woonden de graven van Teisterbant in Kapel-Avezaath en Kerk-Avezaath bij Tiel. De genoemde graaf Ansfried had echter een kasteel in het dorp Kerkdriel in de Bommelerwaard. Omstreeks het jaar 1000 zal dat een groot houten huis zijn geweest. Later was het een stenen huis en nu staat er nog een huis, dat 'Teisterbant' heet. Graaf Ansfried was aanvankelijk een succesvol krijgsheer, maar door een bijzondere gebeurtenis besloot hij zijn wapenrok op te bergen. Wat was er gebeurd? In 1867 verscheen er een gedicht met 131 vierregelige coupletten, waarin de levensloop van Ansfried uitvoerig wordt weergegeven en waarin ook wordt stilgestaan bij een verschijning, die de vrouw van graaf Ansfried zou hebben meegemaakt. Ze was gewend om dagelijks tegen de avond haar avondgebed te doen bij een vlierboom in de tuin. De graaf volgde haar wel eens en op een dag zag hij tot z'n verbazing – aldus een stuk uit 1844 – dat „de Heilige Moeder Gods zich bij die gelegenheid vertoonde”.

„Want zie, een heerlijk hemelsch licht

Daalt eensklaps om hem heen
En vonkt en sprankelt met een groot

Als spottend edelsteen.”

Ansfried en zijn vrouw nemen afscheid.

„En toen weer 't helle licht der maan

Weer 't huis te Driel bescheen,
Toen was de schoone burcht-vrouw non

En trok de burchtheer heen.”

Bekend is, dat de vrouw van Ansfried in Thorn (Limburg) een abdij stichtte. Daar heeft ze enkele jaren als kloostertzuster gewoond. Na haar dood werd ze door Ansfried in de abdiijkerk begraven. Zelf besloot hij ook in een klooster te gaan. Dat ging echter niet door, want in 995 werd hij gekozen tot bisschop van Utrecht. In 1008 overleed hij. Hij is begraven in een door hem gesticht klooster in Amersfoort. Later is hij herbegraven in de Domkerk te Utrecht.

P.C. van Wijk, Zaltbommel

Op zondag 26 oktober nam ds. G. Haveman in de morgendienst afscheid van de Ned. Geref. Kerk van Haren en 's middags van de Vrije Geref. Kerk te Wolvega i.v.m. z'n vertrek naar Maastricht, waar hij op zondag 16 november a.s. zijn intrede zal doen. Het thema van zijn afscheids-preek in Wolvega was: 'God is bij machte oneindig veel meer te doen dan wij bidden of beseffen'. Als wij onze knieën buigen voor de Vader, ons laten leiden door de Heilige Geest, dan zal Christus in ons hart woning maken. De wereld moet aan ons iets kunnen ontdekken van de liefde en de heerlijkheid van God, die alle verstand te boven gaat. Hoe moet de wereld dat ontdekken? Door ons, als gemeente. In ons moet God zichtbaar worden. Samen met de ander en met elkaar zullen we dan in staat zijn om Gods liefde te ervaren, en die weer te kunnen uitdragen. In Christus is er immers de mogelijkheid tot herstel, en is er de mogelijkheid om de duivel in z'n hemd te zetten, de bedenker van alle kwaad. Ook het kwaad van de liefdeloosheid ten opzichte van elkaar en ten opzichte van God. Hij wenste de gemeente van Wolvega dat vertrouwen toe.

Hierna werd de familie Haveman, want ook zijn vrouw was zeer actief betrokken bij het werk van haar man, o.a. toegesproken door ds. Koolsbergen uit Assen namens de regio kerken. Hij bedankte hem/hen voor de collegiale inzet en 'waarschuwde' hen voor de komende cultuurschok: vanuit het hoge nuchtere noorden des lands, naar het zo totaal andere zuiden des lands. Namens de plaatselijke kerken sprak ds. Suurmond een afscheidswoord en bedankte ds. Haveman voor de prettige samenwerking plaatselijk, waarbij vooral zijn inbreng bestond uit: het steeds maar weer vragen stellen en het vragen naar „de toegevoegde waarde”. Hierna sprak br. Nolles als afgevaardigde van Maastricht. Hij memoreerde: hoe tijdens de beroepingsperiode zowel bij ds. Haveman als bij zijn vrouw de menselijke overwegingen van ondergeschikt belang waren en hoe blij de gemeente van Maastricht is met de komst van ds. en mevrouw Haveman. Hij wenste hen veel sterkte en veel zegen toe voor de komende tijd. Br. Ruiter, die namens de gemeente van Wolvega sprak, wees op de rode draad in het werk

van dominee en mevrouw Haveman in de gemeente: „het oog hebben voor elkaar”, en het „de één acht de ander uitnemender dan zichzelf”. Hij 'vraagt' aan de afgevaardigden van Maastricht om goed op hen te letten omdat ze beiden veel geven en weinig terug vragen.

Vervolgens deelde hij mee dat br. R. Everts uit Hollandscheveld, lid van de Chr. Geref. Kerk bereid is gevonden voorlopig het pastorale werk op zich te nemen.

Tot slot sprak ds. Haveman, ook namens zijn vrouw, nog een dankwoord tot alle aanwezigen. Daarna was er koffie en de gelegenheid om van dominee en mevrouw Haveman persoonlijk afscheid te nemen.

E. Kole-Mollema

Snippers uit Afrika

Familievetes in de kerk

Er was ruzie in de familie Nxele; ik had er al van gehoord. Toen kwam de oude vader op een dag naar de zendingspost om te vragen of ik niet kon bemiddelen. Dat wilde ik graag; het verzoek duidde erop dat de kerk toch al een rol begon te spelen in wat voor de Zoeloes belangrijk is: de onderlinge gemeenschap.

Het overgrote deel van de uitgebreide familie kwam in de kerk op Groothoek en zo luidde mijn antwoord: komen jullie vanavond als het werk aan kant is, allemaal maar naar de kerk op de zendingspost en dan praten we.

Door het gevoel van dankbaarheid heen groeit ook meteen een brok onzekerheid. Het was zo vele jaren geleden niet alleen de taal – ook dat – maar ook het besef van vreemdheid tegenover de andersheid van de denken gevoelswereld van Afrika. Het was in het midden van de zestiger jaren en

ik had nog niet – zoals de Afrikaners zo treffend zeggen – helemaal mijn voeten gevonden als zendeling. Dankbaarheid en onzekerheid worden de hele dag zolang weggezet in een hoekje van het hart vanwaar steeds een benauwde zucht opgaat: Heer, U bent er toch ook bij?

Toen we die avond bij de petroleum-lichtjes in de Groothoek-kerk aan het praten gingen, was het niet zo moeilijk te kunnen vaststellen waar het allemaal verkeerd was gegaan. De schuld lag bij die jonge vrouw van de familie, nog ongetrouwd maar wel met een zakvol problemen. Dààr en nergens anders! Het recept leek nogal eenvoudig. Zij had als persoon gezondigd, ook tegenover de Heer. Zonde belijden, de Heer vergeeft en met een gebed gaan we verder. Maar ik begon wel aan te voelen dat dit alleen niet de weg van Afrika kon zijn. De securiteit van de gemeenschap was wel degelijk door die jonge vrouw verbroken, maar door alleen over haar het "schuldig" uit te spreken, zou ik haar wel isoleren in haar leefwereldje. De zo belangrijke familiebalans zou wel heel zwaar naar één kant doorslaan. Zo zouden we mogelijk in Europa in een andere cultuur onze problemen met de Bijbel in de hand oplossen, maar hier in een andere leefwereld moet je anders met het Evangelie werken. Hier, waar anders dan in een geïndividualiseerde samenleving de sociale harmonie eerst komt, moest de schuld ook samen gedragen worden. Vanuit de gemeenschappelijke schuld tegenover de Heer kom je pas bij broeder x of zuster y persoonlijk uit. Jullie dragen allemaal schuld, zei ik; jij, jonge vrouw, met name, maar de anderen ook want je eigen mensen hebben je niet opgevangen, vermaand, in liefde gedragen maar vermeden, bepraat en apart gezet. Zo doen we niet in Afrika. Samen gezondigd, samen vergeven, samen verder. Het werkte! De vrede kwam terug.

Dat recept heb ik later verscheidene malen toegepast. Nooit bij één alleen de schuld leggen al is hij of zij wel de duidelijke instigator. Er is in een conflictsituatie altijd wel ergens de vinger bij te leggen waar allen samen verkeerd gingen; het geeft niet dat gemeenschappelijke element naar eigen gevoel wat op te blazen. Het Bijbelse "allen zijn afgeweken" wordt hier werkelijkheid.

*J. Vonkeman,
Richmond, Zuid-Afrika*

In dat huis daar woont een vrouw

Vrouwen (5)

Evelien

'Als we met pensioen zijn, gaan we allemaal leuke dingen doen.'

Hoe vaak had Herman dat niet tegen haar gezegd. En nu was het zover. Ze waren twee weken uit geweest. Had-den veel gepraat. Maar op de één of andere manier was er steeds kortsluiting ontstaan. Of ze elkaar een beetje kwijt waren. Of ze niet meer de oude, vertrouwde toon van vroeger terug konden vinden.

Op weg naar huis zouden ze ergens nog een kopje koffie gaan drinken, maar ze merkte dat hij er eigenlijk geen zin meer in had en het liefst doorreed. Toch stopten ze bij een aardig restaurant aan het water. Met een opgewektheid die ze absoluut niet voelde, liep ze voor hem uit naar binnen. Een plekje bij het raam.

De ober zette koffie en gebak voor hen neer. Ze zat tegenover hem aan het tafeltje en probeerde niet steeds naar hem te kijken. Ze wist zo ook wel dat zijn ogen triest stonden. Ze had dat de afgelopen weken steeds gezien als hij dacht dat ze niet keek. Ze dronk haar koffie met kleine teugjes, kon het niet laten toch weer naar hem te kijken. Hij zat daar, zo afwezig, zo afstandelijk, alsof hij niet bij haar hoorde maar een wildvreemde was, die toevallig aan hetzelfde tafeltje was komen zitten.

Hij nam een hap van zijn gebak. Ze zag hem opkijken en probeerde zijn blik vast te houden. Dat lukte even. Dan dwaalden zijn ogen van haar af naar buiten waar het water zo nu en dan fel in de zon schitterde.

Wat was er in vredesnaam met hem aan de hand? Het leek wel of ze weer moesten leren omgaan met elkaar.

Jarenlang waren er bliksemafleiders geweest: gezin, werk, kerk. Zo leefde je toch? De tijd glipte ongemerkt tussen je vingers door. En opeens was je werkzame leven voorbij en kon je van de rust gaan genieten. Maar hoe vaak liep dat niet anders dan je had gedacht. Dat zag je toch ook om je heen? Neem nu in hun geval alleen dit maar. Samen uit, en dan depressief worden van de houding van de ander. Niet weten waar dat door komt, gesprekken die onbevredigend eindigen, het gevoel de ander niet meer te kunnen bereiken. Maar al waren er

dan talloze redenen waardoor je uit elkaar gegroeid kon zijn in de loop der jaren, je hield toch van elkaar en op die noemer moest je elkaar toch weer kunnen terugvinden?

Ergens gedurende deze weken had ze gedacht: ik wil er alles aan doen om ons huwelijk weer op toonhoogte te krijgen, we kunnen er toch samen aan werken?

Maar nu had ze het gevoel gekregen dat het voor Herman niet hoefde. Bijna veertig jaar samen, kom, dan kende je elkaars voorspelbare reacties. Dat veranderde gewoon niet meer, waar zou je je druk om maken. Je zat je tijd gewoon uit.

Gekke dingen haalde ze nu in haar hoofd. Bijvoorbeeld de gedachte dat hij op haar uitgekeken was. Dat ze zo'n meubelstuk was geworden dat hij haar gewoon niet meer echt zag. Of was zijn afwezigheid, zijn vergeetachtigheid zo nu en dan, de oorzaak van alles? Práátte hij er nou maar over, dan konden ze elkaar helpen. O, ze werd gek van het denken.

Thuis had ze het toch niet zo in de gaten gehad als nu. Ze keek naar buiten. Hij hoefde niet te zien dat ze met alle geweld tegen haar tranen moest vechten.

Wat wil ik nu eigenlijk, vroeg ze zich af toen ze weer in de auto zaten. Ik wil me gelukkig voelen en daarvoor ben ik afhankelijk van Hermans aandacht en liefde voor mij. Nu hij, waar dan ook door, zich van mij terugtrekt, nu ben ik in paniek.

Krijg ik misschien in deze levensfase een nieuwe opdracht?

Of is het dezelfde opdracht, alleen op een hoger niveau?

Liefhebben. Liefhebben. Liefhebben.

Ik moet mijn man liefhebben, nù.

'Gij zult liefhebben.' Zult. Het is een gebod.

Nu mijn liefste en ik ouder worden. Nu hij verlamd op me werkt (en ik misschien wel op hem!)

Nu zijn lichaamskracht verval. Nu ouderdomsverschijnselen de kop kunnen opsteken. Nu het heel anders lijkt te gaan dan ik ooit heb gedacht. Nu ik hem in liefde moet dienen zonder iets terug te verwachten.

Ze kwamen thuis. In de gang, met haar jas nog aan, sloeg ze haar armen om hem heen.

'Herman!' Hij keek haar aan. Hij kéék haar werkelijk aan.

'Ik hou van je!' Ze kuste hem, en nog eens, alsof ze weer zijn meisje, zijn bruid, zijn jonge vrouw was.

Ze zag in zijn ogen de verwondering groeien tot een overrompelende glimlach die haar warm maakte van binnen.

Waarom zeg ik dat niet vaker tegen hem, dacht ze beschaamd. Het kost me niets, en 't is nog wáár ook.

In voorspoed en tegenspoed, ik hou gewoon van hem.

En, zo waar als ze hier stonden, dat zou ze hem laten merken óók.

Ytje Veeffkind – Eenkhoorn,
Amersfoort

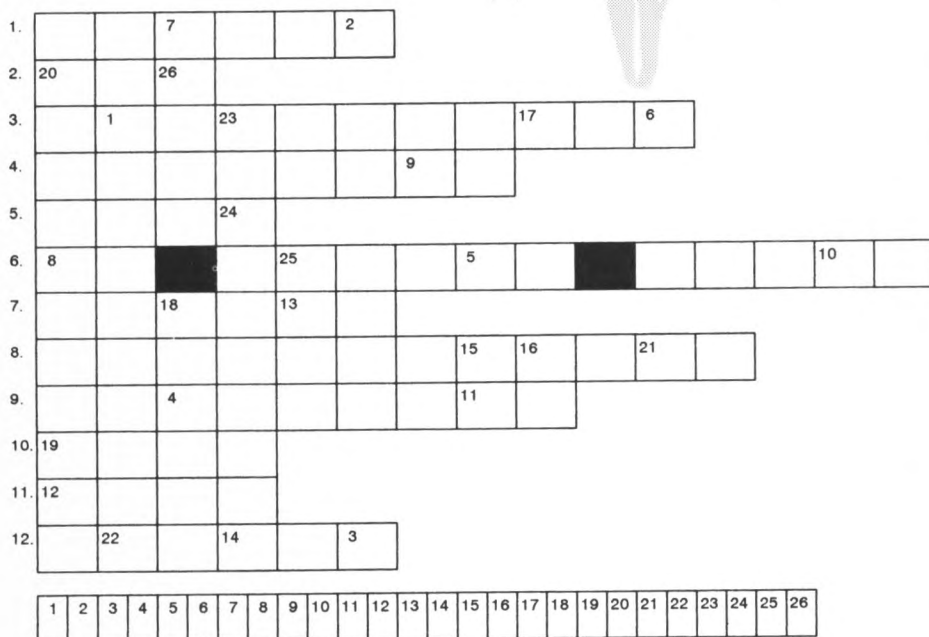

Foto: H. Algra

In Rijsbergen staan 2 kerkgebouwen. In het centrum van het dorp en grote Rooms-Katholieke Kerk. In een nieuwbouwwijk, verstopt achter de huizen, staat het gebouw van de Nederlands Gereformeerde Kerk.

Zet de gevonden letter in dat vakje in het rooster onderin en je leest wat voor excuus Saul had voor het sparen van het vee.

1. Tegen welk volk moest Israël vechten?
2. Hoe noemen ze het in dit hoofdstuk dat iets niet gespaard mag blijven? vers 3.
3. Hoeveel Judeeërs meldden zich aan om te vechten? vers 4
4. Welk volk mocht weg trekken? vers 6.
5. Welke koning werd gevangen?
6. De Here zegt tegen Samuel dat Hij berouw heeft Saul koning te hebben gemaakt. Hoe lang bad Samuel tot de Here? vers 11.
7. Waar richtte Samuel een gedenkteken op? vers 12.
8. Gehoorzamen is beter dan... vers 22.
9. Wat is beter dan het vette der rammen? vers 22.
10. Samuel vertelt Saul dat er een ander tot koning gezalfd zal worden. Wat scheurt Saul van de mantel van Samuel? vers 22.
11. Naar welke plaats ging Samuel? vers 34.
12. Wat had de Here dat Hij Saul koning had gemaakt? vers 35.

G. Wijkhuizen van Vuuren

Een andere zekerheid was: met mijn kinderen wordt wél gepraat. De woorden „punt uit” zullen niet over mijn lippen komen. Ze moeten vroeger dan ik een eigen mening kunnen vormen, zodat ze veel eerder dan ik weten wat ze willen. En het resultaat? Tja, de oudste gaat dus op zondag niet meer mee. Heb ik daar vrede mee? Nee, natuurlijk niet. Ik vind het meer dan jammer. Maar... er staat wel iets tegenover. We praten! We praten over het geloof. Over God. Over de kerk. Zeer regelmatig zelfs. En al blijkt telkens weer dat we nogal verschillend over dingen denken, we luisteren naar elkaar. Hij ook naar mij! En dat vertel ik mijn oude tante. Hij mag dan niet meer mee gaan, hij staat nog steeds open voor een gesprek en dat maakt me, ondanks alles, toch blij. Bovendien, ik weet iets, wat hij misschien nog niet gelooft: Wat Gods hand ooit begonnen is, laat Hij niet meer los. En dat is nog een zekerheid, voor mij.

Dit artikel schreef Hetty in de „Elisabethbode”. Het geeft een diep verdriet

aan ouders wanneer zij merken, dat hun kind(eren) niet (meer) betrokken is (zijn) op de kerk en het evangelie. Hoewel er zijn, die bij kerkverlating verklaren, dat zij het geloof niet verloren hebben, lopen zij wel het ernstige risico het geloof op den duur kwijt te raken. Het wordt immers niet meer gevoed door de verkondiging van de goede boodschap, het blijmakende nieuws van verzoening en verlossing en wat verder aan de orde komt in de eredienst(en).

Het vormt een gelukkige omstandigheid wanneer men met hen nog zo nu en dan over het geloof kan praten hoewel de wijze wel tijd en wijze moet kennen. Overvoeding van de kritiek leidt onherroepelijk tot een verder afhaken en verbreking van het contact. Onze almachtige hemelse Vader sterke en zegene de desbetreffende ouders en geve, dat de van Hem vervreemde bondskinderen mogen terugkeren tot het hart en het huis van God. Voor Hem is niets te wonderlijk. Dat is onze troost!!!

Enschede, O. Mooiweer

Dordrecht/Gorinchem vraagt ds. Horsman over het gesloten karakter van de vergadering. Omdat het gebruikelijk is een predikant die van buiten het kerkverband komt in besloten vergadering te ondervragen en ook omdat ds. Haveman in de regio niet bekend is, werd hiertoe besloten. Door vertegenwoordiging door de genabuurde regio kan de gang van zaken gecontroleerd worden. Na overlegging van de vereiste stukken houdt ds. Haveman zijn preek. Aansluitend wordt daarover met de vergadering doorgesproken, ook de betreffende Schriftgedeeltes en de pastorale praktijk komen aan de orde. Na het onderzoek naar leer en levenswandel vertolkt ds. Van der Dussen het gevoel van de vergadering door ds. Haveman van harte welkom te heten in de regio. Hij uit de blijdschap van de vergadering met ds. Haveman als pastor van de gemeente van Maastricht en de bemoediging die uitgaat van zijn wandel in het geloof. Ds. Haveman betuigt vervolgens zijn instemming met de belijdenis, ondertekent het formulier van dienaars des Woords en krijgt de verklaring van toelating tot het ambt van DdW in de Nederlands Gereformeerde Kerken.

Tot slot benoemt de regio een commissie die tot taak heeft de gemeente van Breda te helpen bij de oplossing van gerezen problemen. Br. A. Budding uit Middelburg zal deze commissie voorzitten.

Regiovergadering Noord-Nederland d.d. 27 oktober 1997

Namens de roepende kerk van Haren opent br. Oosterveen de vergadering. Alle kerken blijken via hun afgevaardigden vertegenwoordigd te zijn. Vanuit de Vrije Geref. Kerk van Wolvega zijn een drietal waarnemers aanwezig.

Naar aanleiding van de notulen stelt de vergadering vast dat het regionale archief nu redelijk compleet is.

De comm. Ten Post rapporteert dat er sinds februari geen gesprek met Ten Post is geweest. Als verklaring daarvoor wordt genoemd dat de gemeente van Ten Post bezig is zich te bezinnen. In de vacature, die in deze commissie is ontstaan door het vertrek van ds. Haveman naar Maastricht, wordt niet direct voorzien. Op de volgende regionale vergadering zal de commissie opnieuw rapporteren.

De afgesproken ondertekening van het landelijke ondertekeningformulier voor predikanten wordt aangehouden tot de volgende vergadering. Aan de kerk van Assen wordt gevraagd haar bezwaren tegen een hernieuwde ondertekening

schriftelijk aan de kerken voor te leggen. De vergadering bespreekt vervolgens de door de kerk van Hoogeveen gemelde bezwaren, die enkele leden van die kerk hebben tegen onderdelen van de Dordtse leerregels en art. 16 van de Ned. Geloofsbelijdenis. Gehoord de toelichting van de afgevaardigden van Hoogeveen en op grond van de overtuiging dat met betrekking tot het vervullen van ambts-werk door de bezwaarde leden zorgvuldig met de bezwaren zal worden omgegaan, wordt besloten dat de regio aan deze bezwaren geen consequenties verbindt.

Besloten wordt dat de regionale bezoekencommissie voortaan niet jaarlijks maar tweejaarlijks de kerken zal bezoeken.

Naar de Landelijke vergadering van Doorn worden door de regionale vergadering in ieder geval de volgende brs. en zr. afgevaardigd: als primi: K. Muller, Heerenveen; S. Thijs, Haren en H. Venema, Assen; als secundi: A. Kolt-hof-Berends, Assen, G. J. Oonk, Heerenveen en W. H. Tamminga, Haren. Naar een vierde primus en secundus wordt nog bezocht.

Gehoord de belangstelling vanuit de regiokerken zegt de kerk van Heerenveen toe een regionale Stagg-cursus voor ambtsdragers te zullen organiseren.

De volgende regionale vergadering zal worden gehouden op 9 febr. 1998; roepende kerk is dan de kerk van Heerenveen.

Namens de regiokerken spreekt ds. F. Gerkema hartelijke woorden ten afscheid aan het adres van ds. G. Haveman.

Na gebed van ds. Gerkema sluit de preses de vergadering.

Regiovergadering Arnhem d.d. 13 november 1997

De voorzitter, ds. J. D. Smit, opent namens de kerk van Apeldoorn de vergadering, na het lezen van psalm 81. Alle kerken zijn vertegenwoordigd.

Het verslag van de vergadering van 28 augustus wordt besproken en vastgesteld. De verlenging van het preekconsent van br. K. Smouter met een jaar wordt met vreugde verleend.

De vergadering constateert een onduidelijkheid in de landelijke regeling m.b.t. de toelatingseisen tot de dienst des Woords en zal dit aan de orde stellen op de L.V. van 1998. Vooralsnog gaat de regio uit van de noodzaak van een afgeronde opleiding.

De kerk van Nijmegen licht haar handelen m.b.t. het opdragen van kinderen

Kerknieuws

Beroepen/Intrede/Afscheid

Bedankt voor Lelystad (Samenw. gemeente CG/NG): ds. M. de Jong te Zwolle.

Adressen

NGK Breda

Scriba: G. J. Cramer, Beethovenlaan 22, 4904 MH Oosterhout, tel. 0162 455246.

Regio Arnhem

Regio-scriba: mevr. G. F. ter Velde-van der Heide, De Ruyterstraat 6, 6712 DS Ede, tel. 0318 619395

Overig nieuws

Regiovergadering Het Zuiden dd. 10 oktober 1997

In het bijzonder worden ds. en mevr. G. Haveman en ds. J. Horsman (namens Regio Dordrecht/Gorinchem aanwezig) welkom geheten. Naar aanleiding van een desbetreffende brief van de Regio

toe. De vergadering is overtuigd van de goede intentie van de kerkenraad van Nijmegen. Er is geen enkele twijfel over de confessionele integriteit van deze kerk.

Een ingekomen brief wordt in comité behandeld.

Zr. G. F. ter Velde-van der Heide wordt benoemd tot regio-secretaris.

De afgevaardigden naar de L.V. worden benoemd:

Als primi de broeders ds. J. Schouls, ds. J. D. Smit, A. Fennema en W.A.C. Vos. Als secundi de broeders A. Heetebrij, S. Huizinga, ds. G. de Lange en Sierksma.

Meerdere kerken bezinnen zich op de invulling van de middagdienst.

De volgende vergadering wordt vastgesteld op 5 februari 1998. Op die vergadering zal de L.V. 1998 worden voorbereid. De kerk van Arnhem is roepende kerk.

Vervolgens sluit de voorzitter de vergadering.

'Netwerkdag' in Zwolle

Even beginnen met een open deur in te trappen: alle kerken(raden) hebben met veel problemen te maken. Komt u dit bekend voor? En hebt u ook het idee dat we te weinig tijd hebben om al deze problemen te lijf te gaan? Hoe lossen we dit dan op?

Stel kerkenraad A maakt zich bezorgd over de randkerkelijke jeugd. Wat gebeurt er? Er wordt een commissie ingesteld, die het probleem grondig bestudeert en rapport uitbrengt. Het rapport wordt door de kerkenraad besproken en aanvaard en men gaat aan de slag. uitstekend tot dusver. Maar enige tijd later heeft kerkenraad B hetzelfde idee. Wat gebeurt er dan? Inderdaad: zie boven.

Zou het niet handig geweest zijn als kerkenraad B. geweten had, dat in A. al een rapport ligt en dit zou hebben opgevraagd? Het zou veel moeite en tijd gescheeld hebben.

Om al dat dubbele werk te voorkomen – of op z'n minst in te dammen – heeft de Nederlandse Gereformeerde Kerk (II) van Zwolle een dag georganiseerd, waarin diverse kerken ervaringen over verschillende onderwerpen konden uitwisselen. Omdat het beestje ook een naam moet hebben hebben we het 'Netwerkdag' genoemd in de hoop en verwachting dat hierdoor netwerken (netwerkjes) op verschillende

terreinen zouden ontstaan. Hiervoor waren de kerken in de regio Enschede/Zwolle en diverse kerken rond Zwolle uitgenodigd en zo trokken op 1 november j.l. broeders en zusters uit een tiental kerken naar de Noorderkerk in Zwolle om daar met elkaar van gedachten te wisselen.

Na de opening werden de deelnemers in 7 groepen verdeeld ter bespreking van de volgende onderwerpen: pastoraat, ongehuwd samenwonen, visie kerkzijn (gemeentepbouw), toerusting (w.o. catechisatie), asielzoekers, evangelisatie en zending. Een rondgang langs de 7 groepen leerde, dat er geanimeerde gesprekken op gang waren gekomen. Ervaringen (en ook adressen) werden uitgewisseld, al of niet gevraagde adviezen gegeven en inderdaad kwamen de beoogde netwerken tot stand.

Aan het eind van de dag werd geconcludeerd, dat het een geslaagde bijeenkomst was geweest, die zeker voor herhaling vatbaar was. De kerk van Wezep zal dan ook de volgende netwerkdag beleggen.

Conclusie: wilt u zich tijd besparen, organiseer dan een netwerkdag (een andere naam mag ook). Het kost u even wat tijd maar het levert meer op!

W.H. Hultink

Onder andere(n)

Kersteditie 'Ongelooflijk!'

In september rolde de eerste editie van de nieuwe evangelisatiekrant „Ongelooflijk!” in een oplaag van 250.000 exemplaren van de persen. De krant is een vrucht van samenwerking tussen de evangelisatiebeweging Agapè en uitgeverij Medema.

Het eerste nummer van de uitgave is bedoeld voor verspreiding in de periode rond kerst en oud & nieuw en bevat artikelen over de bekering van Vanity, tips voor het nieuwe jaar en de Celestijnse Belofte.

De krant is voor een breed publiek geschikt. „Ongelooflijk!” kan voor verschillende doeleinden worden gebruikt.

Gemeenten of evangelisatiecommissies die geïnteresseerd zijn kunnen contact opnemen met Agapè/Doorn of Uitgeverij Medema in Vaassen.

Nationale gebedsdag op 10 januari 1998

Op 10 januari a.s. wordt in de Americalhal in Apeldoorn de 17e Nationale Gebedsdag gehouden. Op de Nationale Gebedsdag wordt vooral veel gebeden.

Voor ons land, de kerk, evangelisatie en de nood in de wereld. Persoonlijk en in groepen wordt voorbede gedaan voor onderwerpen die worden aangeleerd door de twaalf organisaties die deze dag samen dragen. Ook spreekt Henk Binnendijk, hij leidt het onderwerp 'Geef nooit op!' voor de aanwezigen in.

Voor kinderen van 8-12 jaar en voor jongeren van 13-18 jaar worden speciale programma's georganiseerd. Meer informatie: Agapè, tel. 0343 415741

Alom klinkt het Woord... op zaterdag!

In de periode van 6 december 1997 tot en met 4 april 1998 zal Zondertijd voor de Kerken, onder de titel 'Alom klinkt het Woord' iedere zaterdagmor-

gen van 11.30-11.55 uur een TV-uitzending verzorgen op Nederland 1. De uitzending zal bestaan uit samenzang uit eerder uitgezonden kerkdiensten en een korte meditatie van de voorganger van de gemeente.

De eerste zaterdag, 6 december wordt gestart met een uitzending uit Roosendaal, daarna komen Eindhoven, Siyabushwa, Giessenburg, Groningen, Breukelen, Nijkerk, Zelhem, Noordbergum, Rotterdam, Soshanguve, Dordrecht, Gouda, Voorthuizen, Stadskanaal, Vlaardingen, Assen en Delfzijl aan de beurt.

Kijkbijbel op CD-rom

Effatha, christelijk instituut voor doven, en IKON hebben de verhalen van de bekende Kijkbijbel op CD-Rom gezet. Hierdoor zijn 28 bijbelverhalen toegankelijk geworden voor dove kinderen tot circa 8 jaar.

Een CD-Rom kost f 45,-, de complete serie van drie CD-Roms kost f 120,-. Bestellen of informatie: Effatha 070 3073506 of IKON 035 6727272.

Boekhoest

Bestel onze Katalogus Theologie door f 2,- over te maken op gironr. 7489312 o.v.v. 'Katalogus'.

Verzend-Antiquariaat Boekhoest

Borszeestraat 47

4454 BS Borssele

Tel. 0113-352420 Faxmail 0842-113116

Een jaar EH

laat blijvend

indruk

achter

Weet je wat verstandig is? Eerst een jaar studeren aan de EH, vóór je de stap zet naar HBO of universiteit. Want het EH-Basisjaar laat een leven lang indruk achter. Dankzij het veelzijdige lesprogramma, waarin principiële vorming en praktische vaardigheden elkaar afwisselen. Meer weten? Vraag de studiegids aan met onderstaande bon!

De eerste stap: vraag de gids aan!

BON

Ja, ik wil meer weten over de EH. Stuur mij de infogids.

Naam:

Adres:

Pc en plaats:

Bon opsturen naar: Antwoordnummer 151, 3800 VB Amersfoort

Opb.

Opbouw op CD-rom

Opbouw is straks voor de liefhebber op CD-rom te verkrijgen.

Voordelen:

- Wie gebruik maakt van deze mogelijkheid hoeft oude nummers van het blad niet meer te bewaren.
- Vanaf CD-rom kunt u elke willekeurige bladzijde van de beschikbare jaargangen op uw computerscherm krijgen.
- De bladzijden verschijnen in de vertrouwde opmaak van ons blad.
- Door middel van het invullen van trefwoorden kan men door de jaargangen zoeken.
- Pagina's zijn uitprintbaar.

Tegen betaling van f 105,75 (incl. btw en excl. verzendkosten) per keer krijgt u de complete jaargang Opbouw op CD-rom van dat jaar.

Wie onderstaande bon invult, ontvangt eenmalig voor dezelfde prijs (f 105,75) de jaargangen 1996 en 1997 op één CD-rom! Tevens ontvangt u de gratis software waarmee u de CD-rom kunt lezen. ✂

Antwoordbon:

Naam:

Adres: Pc:

Woonplaats:

bestelt ... ex. van de Opbouw CD-rom van de jaargangen 1996 en 1997 voor een prijs van f 105,75 (excl. verzendkosten) per CD-rom.

Handtekening:

Deze bon verzenden aan Opbouw, p/a Mw. M. van Veelen-Vreugdenhil, Hunze 16, 2911 EH Nieuwerkerk a/d IJssel.

Opbouw-regiocorrespondenten

Regio Amsterdam-Haarlem: J. Koster, Corn. Dirkszlaan 133,
1141 XZ Monnikendam, tel. 0299-651882

Regio Den Haag: A. Hartkamp, Groenord 92,
2401 AG Alphen aan den Rijn,
tel. 0172-445872; E-mail: abhart@pi.net

Regio Noord-Nederland: E. Kole-Mollema, Kemphaanstraat 33,
8446 GS Heerenveen, tel. 0513-624478

Regio Utrecht: F. Vonk, Rietland 9, 3621 GZ Breukelen,
tel. 0346-263460

